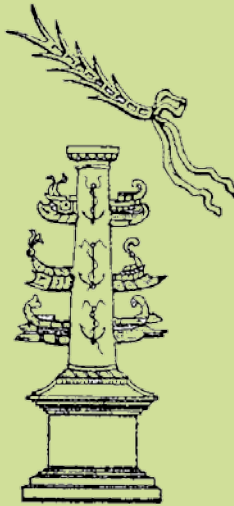

TIDSKRIFT
I
SJÖVÄSENDET

UTGIVEN AV
KUNGL. ÖRLOGSMANNASÄLLSKAPET

I
KARLSKRONA.

1881.

44:e årgången.

Häfte N:r 2

Försök till historisk öfverblick

af striderna om Sveriges sjöförsvär, deras uppkomst
och utveckling under innevarande århundrade
jemte deraf föranledda betraktelser.

(Forts.)

Då den länge bebådade omstöpningsen af sjökrigs-
materielen genom propellerns införande omsider inträ-
fede under nästföljande årtionde, 1840—1850, visserligen
icke fullt så genomgripande som mängen hade förutspått,
men dock tillräckligt markerad för att lemna utom allt
tvifvel, att den nya materielen nödvändigt måste utöfva
inflytande på hittills gällande taktiska och strategiska
förhållanden samt föranleda modifikationer uti Sveriges
sjöförsvärssystem, så är det kanske af vikt, innan vi gå
vidare, att kasta en flygtig återblick på grunddragen i
de system, som utgjorde sjelfva hörnstenarne, på hvilka
stora och lilla flottans män byggde sina mer eller min-
dre öfvertygande åsigtter. Lagerbjelkes, genom logisk
skärpa och klarhet utmärkta, framställning, blef lösen
för det ena partiet, medan motpartiet hyllade Platens
till fosterlandskänslan talande skrift såsom dess före-
ningspunkt. Komitéer, regering och riksdagsmajoritet
hade hittills, mer eller mindre öppet och fullständigt,
slutit sig till de principer den förre uttalade och genom
de betraktelser, vi tillåtit oss infläta uti föregående öfver-
sigt, hafva vi, hvilket ej torde hafva undfallit våra läsare,
ådagalagt, att vi trott oss böra i hufvudsak gilla denna
uppfattning. Lagerbjelke grundade sitt system på klokt
afvägda politiska och strategiska skäl. Häruti låg dess
styrka; att det ej bar rikare frukter berodde på bristan-
de kraft, ihärdighet och enighet i dess genomförande.

*Lagerbjelke
och von Pla-
tens sjöför-
svärssystem*

Den strategiskt riktiga operationsplanen uti ett försvarskrig mot Ryssland bestod uti att försäkra sig om herraväldet i Östersjön och öfver inloppet till finska viken, deruti låg den enda säkra garantien för att Sveriges kuster skulle blifva fredade för härjningar och dess jord förskonad från rysk invasion. En skärgårdsflotta hade aldrig ensam kunnat förekomma dylika olyckor, men hade dock den viktiga uppgiften att skydda Stockholms skärgård mot en från finska skären hotande rysk skärgårdsflotta, som der ej lämpligen kunde hindras af större fartyg, äfvensom att utgöra ett reservförsvar för de viktigaste hamnarne, i händelse en del af fiendens flotta lyckats bryta örlogsflottans blockad. Men hvarje sansad sjömilitär insåg naturligtvis, att de förenade rikenas örlogsflottor ej förmådde skänka landet något effektivt skydd mot Rysslands växande sjömak. Derföre måste diplomaten anlitas och den yttre politiken ordnas, så att allians med någon af vestra Europas sjömakter kunde påräknas. Beroendet af en allierad måste dock alltid kännas tungt för en sjelfständighets- och frihetsälskande nation, men här gälde det att välja emellan *största sannolikhet*, att med hjälp af en, genom gemensamma intressen bunden, allierad kunna lefva i trygghet för en öfvermäktig, eröfringslysten granne och derigenom vinna tid att hemta krafter och att återupprätta ett försvagadt rike och, å andra sidan, en *oviss möjlighet*, att med uteslutande egna hjälpmedel kunna hindra fäderneslandet från att uppslukas af en mäktig granne. Genom en klok politik afsågs, så att säga, att förvärfva en yttre, första försvarslinie. Vårt eget sjöförsvar måste derföre så ordnas, att det dels kunde underlätta och bidra till vinnandet af detta mål, dels förmådde, för den händelse den väntade hjälpen uteblef, afvärja mindre allvarsamma anfall. En tidsenlig örlogsflotta, i kvalitativt hänseende jemgod med andra nationers, men med afseende på nu-

merär styrka afpassad efter våra tillgångar, måste i regel öka sannolikheten att erhålla främmande hjälpsändning och var ett nödvändigt vilkor för, att svenska regeringens skulle kunna göra anspråk på ledningen af den allierade flottans operationer. Utan egen linieflootta hade hjälpen sannolikt blifvit mindre verksam och mera förödmjukande, än om vi disponerat öfver ett antal svenska och norska skepp, att på krigsskådeplatsen bevaka våra intressen; utan egen linieflootta hade vi knappast vågat räkna på, att den allierade flottan skulle göra sitt yttersta för att utestänga fiendens flotta från våra kuster, men deremot kunnat befara, att den frestats betrakta oss såsom skyddsling i stället för allierad. En örlogsflotta var vidare nödvändig för att häfda vår oberoende ställning gentemot nämnda mäktiga sjöstater och för att, i förening med en, efter våra lokala och våra ekonomiska förhållanden lämpad skärgårdsflotta, förebygga, att Sveriges kuster prisgäfvas åt fiendliga kryssares och mindre eskadrars attentat. En örlogsflotta var slutligen nödvändig för att bevara Sveriges och Norges anseende såsom sjöstater, att möjliggöra utvidgade handelsförbindelser med främmande länder och att bidra till att vidmakthålla den nationella kraftfullhet och företagsamhetsanda, som i alla tider kännetecknat de folk, som betraktat hafvet såsom ett naturligt verksamhetsfält och vant sig att anse det såsom en del af det egna fäderneslandet eller såsom ett område, der besittningsrätt tillkommer hvarje folk, som ej tvekar att skydda sina egna intressen, ej undandrager sig att efter förmåga deltaga i försvaret af de allmänna gemensamma. Vår örlogsflotta hade visserligen lika litet som skärgårdsflottan, ifall all påräknad hjälp uteblifvit, varit i stånd att fullkomligt värna oss mot en öfvermäktig fiende, men de hade, för den händelse en sådan olycka hemsökt landet, båda i lika hög grad kunnat bidra till att rädda na-

tionens ära och tillfoga fienden de största möjliga förluster; sjön utanför våra kuster hade härtill erbjudit lika fördelaktiga tillfällen som skärgårdarnes terräng.

Sådana voro de motiver, som föranledde stora flottans män att sluta sig till Lagerbjelkes sjöförvarsteorier och att kämpa för linieflottans bibehållande. Så länge lineskeppen utgjorde de kraftigaste krigsfartygen på öppna sjön, funnos inga giltiga skäl för oss att afstå från denna fartygsklass, äfven om man förutsåg, att förändringar af sjökrigsmaterielen framdeles måste inträffa.

Vända vi oss nu till det försvarssystem, som utvecklades af Platen och omfattades af lilla flottans män, såväl som af många framstående landmilitärer, så kan det ej förnekas, att det i hög grad tilltalade nationalkänslan, enär det var baserat på landets egna krafter och resurser och ej var beroende af yttre hjälp. Systemet innebar dock en fullständig nationell reträtt, visserligen ej hvarken till Dovre fjell eller till Carlsborg direkte, men en reträtt från sjön till fastlandet, ett öfvergifvande af alla framtidsplaner på en blomstrande sjömak, för utsigten att i lugn och ro få bygga och bo som en fredlig landmakt på den Skandinaviska halfön. Centralförsvarets fördelar i militäriskt hänseende vilja vi ej bestrida, och således ej heller möjligheten att genom detta försvarssystem eventuellt förekomma landets *totala* eröfring. Men det är svårt att frigöra sig från tanken på Sveriges sannolika tillstånd efter ett krig, som lemnat större delen af fädernejorden till pris åt fiendtliga härar, som afstängt oss från all gemenskap med den öfriga världen och tvingat oss att existera uteslutande på våra egna, jemförelsevis fort uttömda, hjälpkällor, under det fienden var i oqvald besittning af det vatten, som sköljer våra stränder och af alla de fördelar detsamma har att erbjuda. Männe fäderneslandets nationella oberoende länge kunnat öfverleva en dylik kris? För att kunna

åstadkomma ett landtförsvär, nog starkt att försvara den Skandinaviska halfön utan hjälp af en flotta — ty den skärgårdsflotta, som skulle komplettera centralförsvaret, hade aldrig blifvit annat än en "arméns flotta", men ej ett sjöförsvär — synes det oss dessutom fara värdt, att landets krafter blifvit så ansträngda, ja öfveransträngda, under fredsåren, att dess framåtskridande blifvit i betydlig grad hämmadt; ty ett folkfattigt land är framför allt i behof af sina söners arbetskrafter för att kunna ernå ekonomiskt oberoende och styrka, och en betungande krigstjänst blir följaktligen kännbarare för ett fattigt land, än millioner offerade på ett sjöförsvär, som kräfver ett jemförelsevis ringa antal folk och som dertill ej behöfver vara en under fredstid förlorad kraft, utan har till uppgift att befrämja landets materiella utveckling.

Det är ingalunda vår mening att vilja beskylla det Platenska sjöförvarssystemets anhängare för att hafva förnekat en örlogsflottas betydelse för en handels- och sjöfartsidkande nation, ej heller för att vilja utesluta alla sjögående fartyg ur svenska flottan. Vi hafva sett, att uti nästan alla förslag, som utgingo från denna sidan, voro upptagna ett antal fregatter, afsedda till handelskydd och till kryssare, att till och med lineskepp ingingo uti fleras, till ett antal, hvarmed man kanske gjort klokt uti att till en början åtnöja sig, såvida det funnits garantier för, att de blifvit väl rustade och bemannade. Men deras intresse för "stora flottan" var dock så ljumt, att de helt och hållet underordnade detta vapen för skärgårdsvapnet. Hvad som hos motpartiet väckte ännu större ovilja, var den obetydliga rol, som linieflottans antagonist, kanske utan att sjelfva vilja det, i verkligheten läto sjöförsvaret spela i förhållande till landtförsvaret. Om armén i första rummet skulle tillgodoses, och derefter en stark skärgårdsflotta organiseras, så är

det föga troligt, att några medel funnits öfriga till vare sig fregatter eller lineskepp, och att talet om handelns och sjöfartens skydd blifvit annat än tomma fraser. Och föga bättre garantier hade väl centralförsvaret och det politiska system, hvarifrån detsamma emanerade, förmått lemna för erhållande af förmånliga allianser; trots alla neutralitets- och non-intervention-principer, räknade man dock på en engelsk eller fransk hjälpflotta och på dess verksamma bistånd, äfven om vi sjelfva ej kunde erbjuda ett enda skepp till förstärkning.

En uppfattning om hvilketdera af de båda motsatta sjöförsvaret, som varit det rättaste och det för landet lyckligaste, kan man endast på teoretisk väg bilda sig, ty några positiva resultat stå oss ej till buds, all den stund intetdera systemet varit så fullständigt antaget eller genomfördt med så mycken energi och allvar, att man kunnat skönja dess verkningar. Vår undersökning har föranlett oss att hittills (1840-talet), eller medan ännu lineskeppen egde obestridd herravälde på öppna sjön, hylla det system, som grundade vårt sjöförsvaret ej blott på skärgårdsflotta, utan äfven på en linieflootta, men att på samma gång skänka vårt erkännande åt dem, som förutsågo och förutsade, att en nyare sjökrigsmateriel inom en nära framtid skulle ersätta lineskeppen och att ett förändradt sjöförsvaret deraf måste blifva en naturlig följd. Några kunde dock aldrig förmås att uppge sin tro på lineskeppen, åter andra tvekade ej, så fort de sett den första hjulångbåten plöja Östersjöns vågor, att genast afkunna dödsdomen öfver allt hvad seglande fartyg hette. Någon förändring uti sjötaktiken förorsakades dock icke af ångan under de första årtiondena, lika litet som några nya stridsfartygstyper frambragtes, och detta gaf mången erfaren och tänkande fackman anledning förmoda, att ångan aldrig skulle komma att spela annan rol än att ge flottorna större och säkrare

rörelseförmåga i och för strategiska ändamål. Propellern var det förbehållet att på ett otvetydigt sätt slita denna tvistefråga, men det åtgick likväl någon tid att realisera följderna af denna uppfinning.

Vårt land var ej det enda, der heta debatter förekommo angående seglande eller ångkrigsfartyg; i England pågick samma strid, men midt under densamma bygde man både segel- och ångfartyg. I Frankrike gick man något hetsigare till väga. En framstående sjöofficer, prinsen af Joinville, skref nemligen 1844 en märklig brochyr*), der han föreslog, att ersätta liniefloattan med ångfartygseskadrar i de franska farvattnen och seglande svåra fregatter på de aflägsnare. Detta förslag mottogs af en del af nationen med stor hänförelse, då man deraf lofvade sig en utväg att mäta sig på sjön med rivalen på andra sidan Kanalen, men det stötte ock på ett kompakt motstånd inom vapnet, hvaraf prinsen föranleddes att något modifiera sina åsigtter. Uti *Annales maritimes****) (Maj 1844) syntes några erinringar, som öfver frågans ställning kasta en intressant belysning. Det är ej svårt att förstå, att prinsens sjöförsvareidéer skulle anses något förflugna, när man betänker, att de ångfartyg, han föreslog i stället för lineskeppen, voro hjulfartyg med jemförelsevis svag bestyckning, ty han hade sig då föga bekant om propellern och ännu mindre om det inflytande, den skulle få på sjökrigskonsten. Två år senare behandlades frågan af en ännu större auktoritet, baron *Charles Dupins****), generalinspektör öfver flottans genikärer, samt af flere utmärkta sjöofficerare, och alla försvarade de med värme den seglande liniefloattan, hvilket blott är ett bevis på att ännu

Segel- eller ångfartyg

*) Utgifven s. å. i öfversättning af Hjelm under titel: *Ånmärkingar rörande tillståndet med franska sjökrigsväsendet*.

**) Se *Tidskr. i Sjöväsen*. 1845.

***) Se *K. Krigsvetenskapsakad. Tidskr.* sid. 164.

1846 hade man i Frankrike ingalunda allmänt erkänt ångfartygens företräde framför segelfartygen i och för strid, änskönt redan 4 år tidigare deputerade kammaren, på förslag af dåvarande sjöministern, amiral Duperré, beviljat medel till 70 ångfartyg. Att man äfven i England ännu 1845 hade fullt förtroende till de seglande "ekvallarne", synes af dess rustning för ett nämnde år befaradt krig med Förenta staterna; utgörande denna rustning 41 seglande krigsfartyg med 1850 kanoner samt 7 ångfregatter och korvetter med 140 kanoner. Den 1 Januari 1847 räknade likväl engelska örlogsflottan 81 linieskepp och 86 fregatter samt 47 ångfregatter och ångkorvetter; den franska 21 linieskepp och 64 fregatter och korvetter samt 32 ångfregatter och ångkorvetter.

Man må ej förhastadt döma dem, som ännu efter propellerns antagande ifrade för vår liniefloTTas bibehållande; deras skumögghet var lika allmän som naturlig och behöfde blott tid för att afhjelpas, men hvar och en, som, med ledning af det ljus, som under efterföljande 30—40 år kastats på sjökrigsvetenskapens utveckling, söker bilda sig ett omdöme om de åsikter, som vid olika skeden varit mest berättigade och bort göra sig gällande, kan ej annat än erkänna, att linieskeppet, genom den revolution propellern åstadkom, faktiskt förlorade sitt välde på hafvet och endast väntade på sin redan myndige efterträdarens ankomst för att draga sig tillbaka bland förgångna tiders krigsmateriel.

Skälet till att ej skofvelhjulet, lika väl som propellern, förmådde framkalla denna omhvälfning är ej svårt att finna. Utaf de tvenne faktorer, som bestämde ett krigsfartygs stridskraft, nemligen artilleristyrkan samt rörligheten och manöverfärdigheten, hade den senare genom ångan fått ett ofantligt förhöjdt värde. På ångfartygen hade man väl kunnat tillgodogöra sig den ökade rörligheten, men deremot ej på långt när segelfarty-

krigsångfartyg föranleda af propellern.

gens artilleristyrka, enär hjulhusen, som ock voro mycket utsatta för fiendens eld, upptogo en stor del af sidorna, der kanoner borde hafva sin plats. Sidobestyckningen var på dessa fartyg särdeles svag, en olägenhet, som ej kunde afhjelpas genom en kraftig bestyckning för och akter. Propellerfartyget deremot kunde förses med samma artilleristyrka som ett segelfartyg och hade dertill den öfverlägsenhet i rörlighet och snabbhet, som, om den rätt begagnades, måste ge det en afgjord öfvervigt i strid. Betydelsen af den ökade rörelseförmågan, i och för taktiska eller stridsändamål, uppskattades ej genast till sitt fulla värde, emedan man ej hade tänkt sig någon annan taktik än den gamla linietaktiken. Denna uppfattning, eller brist på uppfattning om man så vill, var det utan tvifvel, som gaf anledning till segellineskeppens förseende med auxiliärmaskiner. Men detta sista försök att förnygra den gamla materielen och förlänga dess lif öfvergafs snart, och man blef mer och mer öfvertygad om vigten af stor rörelseförmåga hos krigsfartygen, hvarföre man ej drog i betänkande att för denna egenskap uppoffra en del af artilleristyrkan. Sålunda blef ångfregatten den fartygstyp, som för en kort tid intog segellineskeppets plats.

Vi skola nu undersöka, hvilka modifikationer de fullgoda ångkrigsfartygen naturligen borde föranleda uti det sjöförvarssystem, som vi trott vara det för den Skandinaviska halfön mest rationella under den nästföregående tidsperioden. Den anfallande flottan hade vunnit flera fördelar, såsom snabbhet och af vinden oberoende rörelseförmåga, större frihet i valet af anfallspunkter samt lätthet att med eskadrar och kryssare genombryta en blockerande flotta och obehindradt passera Östersjön. Äfven om inloppet till finska viken varit bevakadt af egna och allierade krigsfartyg, kunde Sveriges kuster ej anses säkra för anfall af fiendens snabba ångfregatter

Förändradt sjöförvarssystem en följd af krigsångfartygen.

och korvetter, så framt vi ej vid kusten kunde möta honom med samma vapen. Tack vare den nya krigsmaterielen, hade det ock blifvit oss möjligt att flytta vår flottas operationsfält till det vatten som omger våra kuster. Väl hemmastadda med det yttre farvattnet, med inlopp, inre leder och hamnar, tjenliga till tillflyktsorter för våra ångfartyg, kunde dessa utföra en effektiv bevakning af de viktigare kuststräckorna samt inom kort tid samla sig på de punkter som af fienden hotades. Med reträtten till skären fri, hade våra fartyg fördelarne och stödet af en känd terräng och följaktligen frihet att efter omständigheterna upptaga eller undvika strid.

Den taktiska samverkan mellan örlogs- och skärgårdsflottorna, hvartill ett förberedande steg togs i och med de första ångfartygens införande, blef en verklighet af stor betydelse för försvaret, sedan den sjögående flottan förlagt sitt operationsfält närmare skären, och sedan hvarje dess fartyg, genom att besitta sjelfständig rörelseförmåga, egde tillträde till de djupa skärgårdslederna. Skärgårdsflottan kan anses så godt som oberörd af den timade revolutionen, utom det att dess närmare samband med örlogsflottan naturligtvis förorsakade en motsvarande frigörelse från armén; de kanonångbåtar, som senare byggdes för dess räkning, hade nemligen egentligen intet annat ändamål att uppfylla än bogserbåtens. En förbättring af kanonsluparne gjorde likväl att de, om så fordrades, kunde i vanliga fall bogseras från ett skärgårdsområde till ett annat.

Det nya sjöförvarssystem, som, hvad vårt land serkildt beträffar, betingades af sjökrigsvetenskapens, af propellern föranledda, utveckling, kan, när man tänker sig försvarets frontutsträckning, betraktas såsom ett *spridningssystem* på vissa stationer längs kusten, med förmåga af *hastig koncentring* på hvad punkt som erfordrades, eller om man tänker sig dess djup, ett *rörligt*

kustförvar och i förening dermed ett *inre skärgårdsförvar*.

Sålunda uppkommo de ofta missförstådda och lika ofta misstydda s. k. "*nyare sjöförvarsteorierna*", ur hvilka efterhand utvecklade sig våra dagars s. k. "*nyaste sjöförvarsteorier*". Från *seglande linieflootta* och *roddflootta*, med speciella strategiska och taktiska uppgifter, blef öfvergången till *sjögående ångfregattflootta* och *roddflootta med tillhörande ångfartyg* helt naturlig, men visst icke allmänt erkänd.

En sålunda organiserad svensk—norsk örlogsflootta, ehuru afsedd för det rörliga kustförvaret, hade ock kunnat användas, dels till kryssare, dels till att, i förening med en allierad flootta, operera offensivt mot fiendens kuster och hamnar, för att ominstegöra eller försvåra möjliga invasionsföretag. Det lider väl knappast något tvifvel, att vi icke ännu länge hade nödgats räkna på främmande hjälp för att kunna afvisa någon af de europeiska stormakterna, som förehade allvarsamma planer mot vår sjelfständighet, ty oaktadt vår örlogsflottas numeriska underlägsenhet otvifvelaktigt måste anses i ej obetydlig grad kompenserad deraf, att den opererade i närheten af kusten, så hade det, enligt vårt förmenande, varit ganska betänkligt att invagga sig i förhoppningar att kunna erhålla ett "*fullt betryggande*" sjöförvar; hvarje sträfvan efter ett dylikt mål skulle hafva ledt till landtförvarets försummande och försvagande, men förhållandet mellan styrkan af förvarets lika viktiga delar, flottan och armén, hade näppeligen blifvit rubbadt genom det förändrade sjöförvarssystemet.

Den nya sakernas ordning, som, såsom vi sökt visa, till följte af propellerns antagande bort inträda uti Sveriges sjökrigsväsende i midten af 1840-talet, uppfattades emellertid långt ifrån allmänt i sitt rätta ljus af flottans officerare; meningstriderna fortgingo således, dels emel-

De första idéerna om kustförvar

lan de gamle motståndarne, stora och lilla flottans anhängare, dels ock emellan "kustförsvarets" förkämpar å ena sidan och några af de förstnämnde å den andra. Det är företrädesvis de senare striderna, som påkalla vår uppmärksamhet, och vi skola derfor söka framställa de viktigaste momenten af desamma samt den utredning sjöförsvarsfrågan erhöi af den tidens fackmän.

Såsom en egendomlighet torde förtjena omnämnas, att idéen om ett kustförsvär först utgick från en 70-årig veteran från 1788—90 års krig, hvilken såsom helt ung officer deltagit uti skärgårdsflottans strider under detta krig, men sedan idkat handelssjöfart. *J. V. af Uhr* hade med smärta varit vittne till stora och lilla flottans strid om företrädet och de ödesdigra följderna deraf för sjöförsvaret, hvilka visade sig deruti, att hvarken regering eller riksdag rätt visste, hvilket system de skulle omfatta och skänka sitt förtroende. Hvad som hindrade de stridande partierna att komma till förlikning, var, enligt hans tanke, att man aldrig sökt åvägbringa en strategisk och taktisk förening och samverkan mellan den sjögående seglande flottan och det roende skärgårdsvapnet, hvilka båda voro lika nödvändiga för vår sjelfständighets bevarande. För att vinna detta mål måste skärgårdsflottan upphöra att anse sig såsom ett bihang till armén, och örlogsflottan måste lemna öppna hafvet och flytta sitt verkningstält närmare kusten, för att tillsammans med den förra bilda ett sjövapen, som med stöd af lokala förhållanden kunde afhålla äfven en öfverlägsen fiende från kusterna. Redan 1838 hade U. uttänkt och offentliggjort *) ett kustbevakningssystem mot kapare och marodörer, till skydd för de öppna kusterna och kustfarten, och för ändamålet konstruerat en ny fartygstyp, som han benämde *kustskepp*. Dessa voro

*) "Sveriges sjöförsvär med afseende på de öppna kusterna", brochyr 1838.

långa, smala och grundgående, med en mycket enkel, slättoppad tackling, hvarigenom de med trygghet skulle kunna ankra på öppen kust och ändock vara skarpa seglare. För fortskaffning i stiltje föreslogs rodd-tramp-hjul eller en liten ångmaskin; förf. framkastade till och med en tanke att göra sina större kustskepp till fullkraftiga ångfartyg. Bestyckningen skulle bestå af 2:ne bombkanoner midskepps på däck samt groft artilleri för och akter. Den större sortens kustskepp, som voro beräknade att kosta 100,000 rdr bko, skulle stationeras: ett vid Hallands Väderö, ett vid Öland, ett vid Gotland, ett i Geflebugten samt ett i norra och ett i södra Qvarken. De mindre skulle ha sina stationer: ett vid Trelleborg, två vid Cimbritshamn samt ett vid Sölvesborg. Deras uppgift var att skydda kommunikationerna mellan hamnarna, att operera tillsammans, med lineskeppen i sjön, med roddfartygen i skärgården och sålunda utgöra föreningslänken mellan de båda vapnen. Fördelarne af det "navigationssystem" förf. utvecklar låg deruti, att kustskeppen alltid skulle vara på sina poster, utan att behöfva frukta en öfverlägsen fiende, mot hvilken närheten af kusten med dess klippor och grund lemnade säker tillflyktsort. Krigshistorien saknar ingalunda bevis för ändamålsenligheten af Uhrs kustbevakningssystem, ty sjökrigen i Westindien, på Spaniens och Frankrikes kuster och senast på Sydamerikas vestkust gifva vid handen, att mindre, kraftiga fartyg, lämpade för navigering på öppen kust, varit i stånd att lemna den för en sjöstat särdeles viktiga kustfarten verksamt skydd och bistånd samt freda kusterna mot fiendtliga kryssares tilltag.

Under nästföljande tvenne år hade Uhrs ursprungliga, moderata projekt hos honom alstrat en idé att på detsamma grunda ett fullständigt kustförsvärssystem. Uti tvenne 1840 publicerade "*Erinringar*", den ena vid Cronstedts och Lagerbergs, den andra vid Ehrenstams

afhandlingar i sjöförvarsfrågan, undertecknade "en f. d. sjöofficer", framlägger han sitt djerfva förslag, som gick ut på ingenting mindre, än att ersätta hela liniefloTTan med minst 20 större kusterskepp, konstruerade enligt samma grunder, men något olika hans första typ. Dessa kusterskepp skulle i batteri föra en bestyckning, motsvarande ett lineskepps bästa batteri, och den beräknade kostnaden hade derigenom stigit från 100,000 till 300,000 rdr bko. Förf. hade ock utarbetat en alldeles ny taktik för kusterskepp och kanonbåtar, hvilka i förening med hvarandra förmenades kunna mäta sig med hvilka motståndare som helst, såväl i hafsbandet och utanför det samma, som i skärgård. Denna taktiska afhandling synes, efter de upplysningar förf. derom meddelar, hafva varit en lekboll för egendomliga missöden, hvarigenom den undgått offentlighetens granskning; förlusten torde likväl ej vara oersättlig, alldenstund den var utarbetad för segel- och roddfartyg, men ej för ångfartyg. Ehuru J. V. Uhrs grund-idé till ett kustförvarssystem onekligen var i princip sann, hvarföre han ock väsentligt bidragit till sjöförvarsfrågans utredning, så torde man med skäl kunna fälla det omdömet, att han valde alltför gammalmodiga medel för sina nymodiga idéers realiserande. Det taktiska sambandet mellan två så heterogena typer, som "kusterskeppet" och kanonbåten, skulle nödvändigtvis blifva ytterst svagt och kanonbåtarnes bistånd i en strid mot lineskepp under sjögång af mycket tvifvelaktigt värde, derjemte voro både kusterskeppen och kanonbåtarna i saknad af den rörlighet som erfordrades, för att från spridda punkter kunna koncentrera sin kraft der den behöfdes. Men detta misstag gaf måhända uppslag till senare idéer, att af speciella typer, med lika rörelseförmåga, sammansätta taktiska enheter, i ändamål att bättre tillgodogöra sig de olika moderna anfallsvapnen; dessas effektiva styrka är tydligen en produkt af

deras förstörelsekraft och lättheten att på fördelaktigaste sätt använda dem, hvilket åter förutsätter större eller mindre grad af rörelsefrihet.

Uti en 1841 tryckt brochyr: "*Försök att besvara den frågan: "skall Sverige fortfarande behålla ett sjöförvar?" af C. R. Nordenskjöld, samt en blick uti en skrift: "Tankar om svenska flottan", af en svensk sjöman*" fick J. V. af Uhr ännu en gång tillfälle påminna allmänheten om sina originella idéer och sina nya försvarsplaner. Han besvarar den af N. uppställda frågan med ja, såvida materielen ordnas på ett ändamålsenligt sätt och användes efter taktiskt riktiga grunder, och så framt den ej tager i anspråk större personal, än man kan bringa en hög grad af skicklighet, hvilken förf. är öfvertygad, att svenska flottans befäl och manskap ännu kunna uppnå, "om tjenliga reformer vidtagas och på öfning i det allvarliga af sjökrigsväsendet intet sparas". Emellan stora och lilla flottans anhängare intog Uhr en i allmänhet opartisk medlares ställning, kanske med någon lätt förklarlig lutning åt det senare vapnet, såsom synes af hans, så vidt vi kunnat finna, grundlösa beskyllning mot liniefloTTans försvarare att vilja sprida lineskeppen öfver hela Östersjön såsom svärmande kryssare.

Den vändning J. V. af Uhr gifvit striden om sjöförvaret, och hans försök att bilägga densamma, förvärfvade honom emellertid föga erkännande af de stridande, som om hans idéer tyckas hafva tagit ringa notis, men dessa voro i grunden alltför tidsenliga för att kunna alldeles förqväfvas. Den, som åter upptog dem och sökte med sjökrigsvetenskapens alla då kända medel realisera desamma, var kommandörkapten P. G. Hjelm. Dessa medel voro — förutom *propellern* — *jernfartyg* och *perkussionsbomber*. Propeller, föreslagen redan 1836 af Ericson och Smith, applicerades i början af 1840-talet

på engelska ångfartygen "Archimedes" och "Great Britain", men dess omstörtande inflytande på sjökrigsmaterielen torde kunna anses datera sig från amerikanska ångfregatten Princetons aflöpning 1843, som då firade en stor triumf i täflan med Englands förnämsta ångare "Great Western". Det dröjde ej länge, innan propellerns företråde i och för krigsbruk blef allmänt erkänd, ehuru den alltsedan varit underkastad förbättringar. Långsammare gick det för jernfartygen att tränga ut träfartygen. Fastän det första sjögående jernfartyg redan 1821 bygdes, så var det egentligen det ostindiska kompaniets jernångare "Nemesis", sjöklart 1840, som gaf praktiska bevis på jernets förträfflighet för fartygsbyggnad. Nemesis var utsatt för flere svåra grundstötningar, men bergade sig, tack vare dess indelning i 5 vattentäta afdelningar. Vid denna tid hade man äfven genom försök först i Norge, sedan i Sverige och i England 1841—42, kommit till insigt om perkussionsbombers användbarhet och pålitlighet, och då man dessutom allestädes arbetat på att fullkomna bombkanonerna, så blef dessas öfverlägsenhet öfver det äldre artilleriet efter denna tid af få artillerister bestridd. Med ofvannämnde vapen var Hjelm rustad, då han 1844 störtade sig in i meningsstriden med sitt två år tidigare skrifna "Svar på en af närvarande tids viktigaste frågor rörande sjökrigsväsendet." *)

H. började med att, uti sitt inträdestal till kongl. krigsvetenskapsakademien 1840, kraftigt förorda bevarade ångfartyg för ett "väl ordnad sjö- och kustförsvar", alldenstund deras "ändamålsenliga samverkan med smärre linieflottor och skärgårdsfartyg synas väl passa för Sverige, som har vidsträckta kuster att försvara". Den rol de bevarade ångfartygen, enligt H., ännu borde intaga

*) Brochyr.

vid försvaret, angifves sålunda: "Hufvudstyrkan till sjös, de svåra lineskeppen, kunna väl icke ännu utträngas af än aldrig så svårt bevarade ångfartyg; men fregaterna framför allt de små, hvilka ej kunna ligga i linien, korvetter, briggar, skonertar, kuttrar, som ej utgöra något egentligt försvar, och så lätt synas blifva de stora bevarade ångfartygens rof under linieflottornas strid; måne ej dessa blifva umbärliga, då bevarade ångfartyg upptagas bland sjövapnen och bättre uppfylla alla deras förrättningar?" H. meddelar äfvenledes några uppgifter på, huru dessa ångfartyg borde vara beskaffade: omkring 250 fot långa, 400—450 hästkrafter, *tvenne par* sidohjul, en bestyckning af svåra bombkanoner samt en talrik, utvald bemanning som passade för djerfva företag. Både konstruktör, artillerist och skicklig sjöofficer som följde med sin tid, förstod H. att rätt uppskatta ångfartygens värde, såväl 1840 som sedermera, så fort propellern intog sidohjulens plats. Hans öfvertygelse, småningom mognad utaf de viktiga förbättringar och uppfinningar i sjökrigsmaterielen, som nära nog hvarje år medförde, måste man numera erkänna, var en logisk följd af ett klart och skarpt resonemang och af en omtattande blick. Sålänge intet ångfartyg ännu (1844) blifvit bygdt, som kan mäta sig med ett lineskepp, anser författaren tiden icke vara inne "att åt förruttnelsen och historien helt och hållet öfverlemna de flytande trävallarne; ty hvad som numera erfordras för ett fullkomnadt, vid alla tillfällen verksamt sjövapen, det eger en ensam ångfartygsflottilj, lika litet som en ensam linieflotta, tills den förres seglande egenskaper blifva lika förmånliga med den senares, eller dennes förmåga, att i motvind och stiltje komma fort, blifver lika med ångflottiljens, och begge erhålla lika säkerhet med jernångfartyget under striden med och mot bombkanoner." Den riktning man borde följa vid sjövapnets om-

daning, anger H. sålunda: "Behovvet af likartade krigsfartyg med likartad bevärning, hvilka med fördel kunna tjenstgöra på öppna hafvet, å kusterna och i skärgård, äfvensom af en personal, lika användbar, hvarhelst den behöfves och hvilken är tillräcklig, men icke större, än att den under freden kan både väl underhållas och öfvas, torde erfarenheten nog samt hafva visat." Hjelm insåg nog samt det fäfänga uti att eftersträfvat en enda typ i ersättning för den mångfald, hvaraf flottan utgjordes, och derföre inskränkte han sig till att föreslå — i ändamål "att bereda sig på införandet af sådana likartade krigsfartyg, hvilka förena vapenstyrka med större användbarhet" — en *skrufkorvett* och ett *kustångfartyg*, i stället för alla andra sjögående fartyg, samt derjemte något förändrad materiel för skärgårdsförsvaret. *Korvetten*, som är åtföljd af ritning och detaljuppgifter, föreslår han att byggas af jern, emedan detta materiel är lättare, starkare och varaktigare än trä, emedan det garanterar emot verkan af perkussionsbomber, som "deremot alldeles icke kunna springa" samt mot faran af både grundskott och grundstötning, alldenstund fartyget kan indelas i flera vattentäta afdelningar. Om korvetten lemna förf. dessutom följande upplysning: "Som det nya vapnet till en början torde komma att strida emot linieskepp, så bör dess storlek och bevärning lämpas der- efter. Antag att ett sådant fartyg af större storleken, som benämnes jernkorvett, skulle komma att bestå striden emot ett 110-kanonskepp. Då fordrar korvetten, att genom dess ångkraft eller segling, hvar för sig, blifva skeppet uti fortkomst vid alla tillfällen öfverlägsen, äfvensom att deremot hafva en motsvarande bevärning. Kunna nu 20 st. 100-%-diga (8,55-tums) bombkanoner här till blifva tillfyllestgörande — och hvilket efteråt skall söka bevisas — då fordras, när korvetten endast gifves 12 fots djupgående — hvilket passar för Sveriges kuster

— att dess längd blifver omkring 260 fot, dess bredd omkring 38 fot och dess ångmaskiner med vattenskruf af 360 hästars kraft, hvartill bränsle kan intagas, ifall så påfordras, för 20 dygn eller 4000 svenska tunnor efter 8,4 tunnor stenkolk i timmen. "*Kustfartyget*" torde endast behöfva bevaras med 4 st. 10-tums bombkanoner, då det bör blifva 140 fot långt, med ångmaskiner af 160 hästars kraft. Det förra takladt som skonert med fyra master och med stänger, hvilka lätt kunna uppsättas och strykas, bör kunna gifvas en segelarea, hvilken uppdrifver dess fart utöfver linieskeppets. Det andra kan taklas lika, ehuru endast med tre master."

Det synes föga tveivel underkastadt, att ej ett fartyg, likt den föreslagna korvetten, genom sin styrka och sin rörlighet, hvilken faktors betydelse för taktiska ändamål först nu började vinna erkännande, skulle kunna fullkomligt mäta sig med ett segellinieskepp. Den förändring H. föreslår uti skärgårdsvapnets organisation, hvilket vapen borde operera "endast inom skärgården och dess naturliga förskansningar", består deruti, att alla jollar skulle uteslutas, och att bataljoner skulle bildas af 12 kanonslupar med ett tillhörande bogserångfartyg, ett kustångfartyg och ett flytande batteri, alla bygda af jern, för att blifva lätthandterligare och mera grundgående.

Hjelm hade genom sina förslag tagit ett djerft steg till svenska flottans nydaning; måhända kan det, ej utan skäl, synas vågadt, att han ville bryta en fullständigt ny väg, utan hänsyn till hvad som följdes i andra maner, men betraktar man förhållandet från vår tids ståndpunkt, torde det ej kunna betviflas, att om man beslut- samt tagit detta steg och ej stannat dervid, utan ener- giskt fortgått i samma riktning, så hade svenska flottan uti tidsenlig sammansättning fått ett betydligt försteg framför de nationer, hvilka ännu öfver 10 år höllo fast

vid trälinieskeppen, och man skulle säkert hafva mött mindre svårigheter i att för framtiden successivt införa de förändringar, som blefvo af nöden för att bibehålla vapnet i jemnhöjd med tidens fordringar. Om det å ena sidan är sannt, att en liten marin måste med varsamhet inlåta sig på experimenter, så är det å den andra af erfarenheten bekräftadt, att man genom att blott föröda tid och pengar på reparationer och underhåll af en otidsenlig, föråldrad materiel, hvarken vinner styrka eller erfarenhet för framtiden.

Hjelm och Ehrenstam.

Huru obenägna Hjelm's egna kamrater voro att med oveld bedöma och med lugn granska hans sålunda framställda idéer, finner man af de öfverflödigt skarpa "Erinringar" (*), som gjordes mot nyssnämnde skrift af en så framstående fackman som Ehrenstam. Uti ett derpå, 1845, följande "Gensvar" (**), bemötte H. på ett både värdigt och talangfullt sätt med sakrika upplysningar de mot honom riktade anmärkningarne. Ehrenstam, som visserligen erkänner sig tro, att stora förändringar förestå uti sjökrigsväsendet, betraktar likväl H:s reformförslag, såsom ett af de många omogna projekter, som hos oss utgöra ett förvånande motstykke till det ringa, som under samma tid blifvit verkställt eller kunnat åstadkommas med otillräckliga medel. Han varnar emot att allt för ifrigt vända blicken mot framtiden och anser det klokare "att väl och på bepröfvadt sätt häfda den åker man eger, än att blott tänka på nya odlingar och experimentalfält." Härtill svarar H.: "Låt oss framför allt icke vända blicken mot en förfluten tid så oafslätligen, så länge, och med den ihärdighet, att samtidens bästa uppfinningar ej skönjas eller ej begagnas af oss, emedan de ej erhållit sin fördelaktigaste fulländning." Just derigenom kommer man att "stå efter sin tid och

*) Brochyr.

***) Refererad i K. Krigsvetenskapsakad. Tidskr. 1846.

hvad den eger bäst och dugligast". Eger man bredvid sin redan häfdade "åker" en annan med löften om bättre äring, må man då ej uteslutande egna sina mödor på den förstnämnda, utan äfven odla den senare för att i framtiden erhålla rikare skördar. I allmänhet kostar hvarje nyodling möda, och det blir alltid beqvämast att år från år köra i de gamla tegarne; men fortfar man för länge dermed, och nyttjar dervid samma "bepröfvade sätt", äfven sedan ett bättre blifvit funnet, så magra ötvifvelaktigt både odlaren och odlingen derunder." Erinraren har en hel del anmärkningar emot jernkorvettens form, bygnadsmateriel, takling och bestyckning, på grund hvaraf han betviflar dess praktiska utförbarhet, men äfven om denna vore möjlig, söker han bevisa dess underlägsenhet i stridsstyrka, jemförd med segellineskeppet. På allt detta lemna H. nöjaktiga förklaringar. För hvad som ytterligare förekom uti detta meningsutbyte, nödgas vi hänvisa läsaren till de nämnde brochyerna (som ännu finnas i många sjöofficerares ego), och vi äro förvissade om, att hvarje fackman skall finna det väl löna mödan, att taga del af P. G. Hjelm's idéer och förslag, som dock icke gjorde någon epok i vår marins utvecklingshistoria, emedan de förqväfdes af fördomar, innan man ännu fått tillfälle döma om deras verkliga halt. Likväl är H. ingalunda bitter i sitt omdöme om sina motståndare; om sin egen och Ehrenstam's ståndpunkt till sjökrigsvetenskapen yttrar han lika generöst som träffande: "Så skiljaktiga våra åsigter än kunna synas, finner förf. likväl, med verklig fågnad, att de lätt kunna förenas, och måhända bäst derigenom, att herr Ehrenstam något ökar sin fart och förf. något saktar sin."

Man kan visserligen tycka, att det för vår flottas senare öden varit ligkiltigt, huruvida vapnets män eller statsmakterna förenade sig om Hjelm's planer och för-

slag, eller ej, eftersom materielen i alla händelser skulle utaf pansar och groft artilleri så totalt omskas. Dervid må vi blott påpeka, att om man erkänt den redan timade revolutionen och antagit dess följder, så hade derigenom vunnits åtminstone 15 års lugn och tidsenlig utveckling, utan att vi frestats att efter andra nationer adoptera de öfverallt kortlifvade ånglinieskeppen, hvilkas antal aldrig hos oss hann längre än till två; uti Hjelm's originelle jernkorvett hade kunnat utveckla sig en nutidens, för våra förhållanden passande, kryssare jemte öfningsfartyg; uti hans kustförsvarsfartyg hade vi redan då egt ett slags Blendatyp för bombkanoner, den tidens kraftigaste artilleri, och hvem vet, om ej hans idéer om skärgårdsfartygen hade gett ett sådant uppslag till den frågan, att vi nu haft en billigare och tillräckligare materiel för skärgårdarnes försvar än de tio befintliga pansarskyddade, svagt pansar brytande, kanonerna.

Lavén. Samtidigt med Hjelm började en af flottans yngre officerare, A. W. Lavén, deltaga i meningsutbytet om sjöförsvaret. Vid 31 års ålder invald i K. Krigsvetenskapsakademien 1843, uppläste L. der ett anförande *) om *sprängbombers verkan mot krigsfartyg*, hvilket stödt på noggranna teoretiska beräkningar och på alla tillgängliga erfarenhetsrön, kan anses ganska exakt angifva denna artillerimateriels dåvarande ståndpunkt. Man finner der utredt eller antydt, att "sannolikheten att genom sprängbomber kunna sänka starkt byggda, helförtimrade krigsskepp är icke mycket större, än då lika stora massiva kulor användas" samt att "sprängbomberna utöfva sin största verkan innanför skeppets sida", äfvensom att verkan betydligt minskas, om fartyget är af jern. För öfrigt uttrycker ej Lavén i detta anförande sina åsikter i sjöförvarsfrågan. Sin uppfattning härutinnan

*) Krigsvetenskapsakad. Handl. 1844.

afgaf han deremot 1844 i en kortare uppsats: "*Betraktelser angående Sveriges sjöförsvaret*".*) L. börjar med att bestrida riktigheten af följande yttrande af red. i Tidskrift i Sjöväsendet uti dess anmälan: "Hvarje fäderneslandets vän lär otvifvelaktigt inse, att sjövapnet är Sveriges egentliga och naturliga försvar", och hyllar deremot J. P. Lefréns idéer: att "ett försvar, endast grundadt på sjökrig är osäkrare, än det som endast grundas på landkrig, ty flottor äro underkastade tillfälliga olycks-händelser, i vida större förhållande än landarméer och kunna icke med samma lätthet efter lidna förluster iståndsättas och rekryteras" — — — "Flottor kunna sällan hindra landstigningar, ehuru de genom försvärande af fiendens transporter kunna hindra den landstigna arméns operationer" — — — "Erfarenheten har dessutom visat, att de största sjömakter icke vågat grunda sin säkerhet ensamt på sjöförsvaret." Af dessa "allmänt erkända" (?) satser sluter L., att Sverige "bör grunda sitt hufvudförsvar på en väl organiserad och öfvad armé"; men, då ett anfäll mot Sverige lättast utföres sjöledes, anser han dock, att "*Sverige måste derföre ega en flotta*, emedan den utgör ett utmärkt kraftigt *hjelpvärn* för försvaret."

Då liknande satser förfäktats af flere militära skriftställare, äfven på senare tider, torde vi, i största möjliga korthet, böra utveckla, hvad vi hafva att anmärka mot dessa Lefréns premisser och Lavéns konklusioner. Såsom allmän regel synes oss den första premissen sann, endast under förutsättning, att en försvarande armé eger sådana hjälpkällor, att den efter lidna förluster kan rekryteras i tillräcklig styrka för att motstå fienden, som, med hafvet till sitt fria förfogande, ej lär underlåta att tillföra förstärkningar i massa. Gäller det att med få-

*) K. Krigsvetenskapsakad. Tidskr. 1844.

taligare stridskrafter söka göra fienden så mycket ondt som möjligt, så har en väl organiserad flotta lika stora utsigter att lyckas, som en väl organiserad armé; den förra kan alltid efter eget val uppsöka fienden under öfverfarten eller invänta honom vid egen kust; den senare kan ej med bästa vilja vara säker om att få tillfälle att sammandrabba med fienden, förrän denne redan satt sig i besittning af större eller mindre sträckor af fädernejorden. Deri ligger enda skillnaden. En lycklig utgång blefve i båda fallen lika problematisk, en olycklig lika sannolik; men i förra fallet vore operationen, vare sig den ledde till räddning eller till undergång, jämförelsevis fort öfverstånden, hvaremot i senare fallet krisen antagligen komme att draga ut på tiden, under hvilken tid landet hade att utstå grymma pröfningar och smärtsamma förluster. I sin komparativa form kan premissen derföre ingalunda allmänt erkännas, men väl under en positiv, så lydande: det försvar är alltid osäkert, som endast grundas på sjökrig eller ensamt på landkrig. Konklusionen blir då, att ett örikes eller ett nästan kringflutet lands försvar bör naturligen grundas på såväl armé som flotta, afvägda efter det förhållande, som erfarenheten gifver vid handen, och tillväxande i den mån förmögenhet och folkmängd medgifva.

Af den andra premissen torde det bli lika svårt att draga någon slutsats, att armén skall utgöra "hufvudsaken" af försvaret, så länge det ej blifvit konstateradt, att en armé kan "hindra landstigningar". Uti medgifvandet att flottor "genom försvärande af fiendens transporter kunna hindra den landstigna fiendens operationer" ligger i sjelfva verket ett så kraftigt bevis för flottans oumbärlighet för Sveriges försvar, att man måste förvånas öfver, att någon med ett sådant erkännande på läpparne kan benämna det vapen ett hjälpvapen, utan hvilket det andra, menskligt att döma, ej förmår hvar-

ken skydda landet för sköfving eller hindra dess underkufvande. Eller skulle den del af krigsmakten, som fullbordar fiendens nederlag, vara nödvändigare och viktigare, än den som förberedt och möjliggjort, kanske redan påbörjat detsamma? då skulle man ju ock anse reserverna som hufvudvapen, och de bataljoner, som mottagit första angreppet, men måst vika med blodiga pannor, eller dem som hållit fiendens förstärkningar i schack och hindrat dem att ge striden en annan vändning, såsom blott hjälpvapen.

Den tredje premissen, till stöd för hvilken anföras Englands rustningar till lands år 1803, är obestridlig, icke så konklusionen, att en sjöstat bör grunda sitt "hufvudförsvar" på sin armé, ty hvad som deraf framgår, är att både armé och flotta, väl organiserade och öfvade äro för sjelfständigheten tryggare, än blott ettdera vapnet. Skulle någon verkligen tro, att England, derföre att det, när en allvarsam fara hotar dess oberoende, kallar sina söner till landets försvar, anser sin flotta endast såsom ett "hjälpvapen", så visar han blott derigenom sin fullkomliga obekantskap med engelska förhållanden och med engelsmännens orubbade förtroende för sin flotta. Visste svenska folket att så uppskatta värdet af sitt sjöförsvar som det engelska, så hade säkert högst få känt sig manade, att göra sig till tolk för sådana åsigter, som "att Sverige bör fortfarande grunda sitt hufvudförsvar på en väl organiserad och öfvad armé."

Oaktadt sin ringaktning för sjöförsvaret i förhållande till armén, vill Lavén ej utesluta hvarken örlogs- eller skärgårdsflottan ur försvaret. Han motiverade bådas nödvändighet och intog mellan ytterlighetspartierna en klok och medlande hållning. På grund af noggranna beräkningar, kom han till det resultat, att vi med det till sjövapnet påräkneliga anslaget kunde underhålla 6 linieskepp, 6 fregatter, 3 krigsångfartyg, 4 korvetter eller

briggas, 19 bataljoner (eller 228) kanonslupar samt för bemanningens exercis 1 linieskepp och 2 till 3 fregatter, till hvilken materiel skulle erfordras 249 officerare, 581 underofficerare och 17460 man. Detta materielförslag anger ock L:s ståndpunkt i frågan om fartygstyper. Han höll på linieskeppen, såsom de egentliga stridsfartygen till sjös, och trodde ännu ej på möjligheten af deras utträngande af ångfartygen, men roddfartygen utgjorde hans gunstlingar, åt hvilka han egnade sina omsorger och sitt trägna arbete. Han konstruerade ett slags roddkanonslup eller *kanonbåt*, hvars ändamålsenlighet han sökte bevisa genom utförliga beräkningar öfver olika fartygs "*relativa verkningsförmåga*". De tal, hvarmed denna förmåga uttrycktes, voro för kanonbåten 176, för linieskeppet 143, för kanonslupen 129, för kanonjollen 126 och för ångfartyget 100. Noggranna, djupsinniga kalkyler voro L:s starka sida, i hvilka han så synes hafva fördjupat sig, att han ej alltid, som man säger, såg skogen för träden. Med något mera omfattande blick och mångsidigare uppfattning hade måhända Lavén, vid sidan af Hjälm, intagit en mera avancerad post i kampen för sjöförsvarets frigörelse från gamla fördomar och rådande likgiltighet; med sitt skarpa förstånd, sina gedigna kunskaper och sitt fosterländska sinne hade då den aktade, nitiske kadettläraren säkert förvärfvat sig ett ännu mera framstående namn i flottans häfder.

I förhållande till revolutionen inom sjökrigsväsendet synas Lavén och Ehrenstam hafva intagit en lika konservativ ståndpunkt, särdeles i hvad ångfartygen angick, ty emot dem försvarade den förre lika ihärdigt sina roddfartyg, som den senare sina linieskepp, och då ingendera tänkte sig möjligheten af något nytt sjöförsvars-system, i stället för de båda, som representerades af segellinieskeppen och roddfartygen, så ogillade båda den

skedda sammanslagningen af vapnen. Rörande artillerifrågor, hvaruti L. såväl som E. voro väl bevandrade, var den senare något mera konservativ; att han så ogerna erkände bombkanonernas förstörelseverkan torde i någon mån härröra deraf, att bombskjutningen var för linieskeppens tillvaro en större hotelse och fara än för roddfartygens. Lavén saknade likväl Ehrenstams statsmannategenskaper och hans fasta öfvertygelse om sjövapnets stora betydelse för Sveriges utveckling och framtida storhet; deraf kom det, att han gaf flottan en så underordnad vikt, jemförd med armén.

Vi få längre fram anledning återkomma till Lavéns andel i meningsstriden, men torde nu böra omnämna en år 1844 af J. O. Hagelstam utgifven brochyr med titel: "*Faktiska upplysningar och oväldiga tankar om Sveriges skärgårds- och hafsförsvaret*", genom hvilken skärgårdsvapnets gamle osärbare kämpe, dundrande liksom förr emot det "utsugande linieskeppssystemet" söker göra sig och sina idéer påmint hos folkets representanter. Han föreslår, att de nyare bättre skeppen måtte kasseras till flytande batterier, hufvudsakligast till försvar af Stockholms skärgård och Göta kanal, att fregatterna tills vidare bibehållas, men att i öfrigt alla medel användas till skärgårdsfartyg och ångfartyg. Förf. synes böjd att till en del omfatta Hjelm's förslag rörande linieskeppens ersättande med jernkorvetter, såvida denna idé skulle, vid noga granskning, till alla delar befinnas riktig, men ogillar hans planer att rekonstruera skärgårdsflottan. På "Carlskrona-intresset" är H. mycket förtörnad, han förordar dockbyggnadens *) inställande och uttalar den åsigten, "att Carlskrona station för Sveriges sjöförsvaret nu är mindre passande, ja till och med öfverflödig." Förf. har gjort sig mycket besvär att uppställa en del

Hagelstam
och Ehrenstam m.

*) Anslag till dess fortsättande beviljades af 1840 års riksdag.

tabeller, hvaraf en visar kostnaden af den flotta vi, enligt förf:s mening, skulle behöfva, för att uppställa emot Ryssland, och som upptages till 45 lineskepp och 62 fregatter och andra fartyg jemte skärgårdsflottan; en annan "utvisar kostnaden och bemanningen af en sådan liten onyttig örlogsflotta och en sådan liten underlägsen skärgårdsflotta, som våra sjöförsvarskommittéer i senare tider föreslagit" och en tredje tabell åter sammansättningen af det sjöförsvaret, som synes förf. förmånligast och mest passande för Sverige. Detta förslag upptager 374 skärgårdsfartyg af diverse slag, 8 flytande batterier samt en sjögående eskader af 6 fregatter, 7 mindre fartyg och 1 ångfartyg (till dess seglande ångfartyg med propeller kunna säkert byggas). Vädjande till riksdagens hushållsaktighet och påminnande om den bedröfliga penningställningen, anbefaller H. sitt "passande" och "förmånliga" förslag, "emedan det skulle *kosta minst* och tillika *bättre uppfylla ändamålet*, än det dyra och fåfänga som Carlskrona-intresset i långliga tider eftersträfvat."

På dessa "upplysningar" och "tankar" svarade Ehrenstam med "*Ännu ett ord om Sveriges sjöförsvaret*"*) en uppsats, som genom dess sakrika innehåll och dess värdiga, sansade framställning bildade en märkbar kontrast mot Hagelstams skrift. I och för granskning af H:s påståenden, upptog förf. till utredning först följande fråga: "*Skall en mindre stat, derföre att den icke kan mäta sig med den mäktigaste af flere grannar, anordna sin krigsmakt så, att den blir användbar blott såsom ett nödvärn i den enda händelsen, att staten, öfvergifven af alla bundsförvandter, hade att ensam försvara sig mot den mest fruktade grannen?*" E. utvecklar här, huru vid ordnandet af ett lands försvar en mängd fak-

torer måste tagas i betraktande, huru isynnerhet svagare staters politiska tillvaro är beroende af förbund med makter, som med dem ega gemensamma intressen att skydda och likartade mål att eftersträfvat. Då förden skull Sverige, såväl som andra oberoende stater, måste hafva någon "politiskt vikt", så må man ej, vid försvarets ordnande, speciellt sjöförsvarets, försöka, att åt denna angelägenhet egna tillbörlig uppmärksamhet. För att kunna kraftigt försvara sig, vare sig ensamt eller i förbund med annan stat, måste ett land så organisera försvarsväsendet, att det ej är i saknad af medel att föra försvarskrig i fiendeland, ifall ändamålet derigenom bättre skulle vinnas. Historien bekräftar att "försvaret af eget land och dess rättigheter har, oftare än eröfringslystnaden, varit anledning till krig på främmande botten" och derföre vore det försvarsvapen, som ej kan nyttjas till anfall, ett svärd utan egg. På den andra frågan: "*Är herr öfversten Hagelstams sjöförsvarsystem det fördelaktigaste, äfven i den knappast tänkbara händelse, att Sverige och Norge hade att, utan förbund med någon annan makt, ensamme försvara sig emot ett angrepp af Ryssland?*" ger förf. naturligtvis ett nekande svar, på den grund, att skärgårdsvapnet blott är en del af ett sjöförsvaret och blott förmår uppfylla några af dess uppgifter, ty den öfverlägsna stridsförmåga, som Hagelstam söker få roddfartygen tillerkänd, saknade hvarje stöd af erfarenheten, såväl som af bildade sjömilitärers omdöme, och att på dylika öfverdrifna förväntningar bygga ett sjövapen, i stånd att göra ett centralförsvar effektivt, vore en fåkunnighet och en löjlighet. "Skola hufvudvallen och de innersta retranchementen kunna anses ointagliga, så måste de framför sig hafva grafvar, utanverk och fältvall." Till slut ställer E. en uppmaning till lilla flottans män, i stället för att med dunkla bilder antyda skärgårds-

*) Tidskr. i Sjö. 1848.

krigets egendomligheter och dess konst, som säges ligga utom vanliga sjömilitärers förstånd, att meddela dem, som blott under oceanens beseglande och på sjögående fartyg lärt sjökrigstjensten, en vetenskaplig ledning, för att, under öfningar med detta vapen, kunna rätt fatta dess användande.

Emot Hagelstam uppträdde jemväl en för oss okänd författare uti en skrift: "*Några ord om Sveriges sjöförsvår år 1844*". Beklagande de villomeningar, som uppkommit genom missförstånd af det försvarsverk, som af store män skapats, specielt för våra egendomliga skärgårdar, men som nu splittrade nationen och sjövapnets män, ger den anonyme författaren en lugn och klar framställning af sjöförvarsfrågan, sådan den gestaltade sig i förra hälften af innevarande århundrade. Med värme och öfvertygelse utvecklar han skälen, hvarföre Sverige bör eftersträfvade och lägga grunden till en stark flotta, men visar sig alltför fängslad af "*Sveriges gamla vana*" att stöda krigs-sjöväsendet på seglande fartyg" för att inse, att man, för att komma fram till målet fort och säkert, måste välja de vägar, som med vetenskapens hjälp brutits genom förut okända nejder. Oaktadt sin förkärlek för *l'ancien régime* inom sjövapnet, antyder förf. dock möjligheten af linieskeppens förseende med ångmaskin, en fråga som ett eller två år senare upptogs och omfattades såsom trälinieskeppens sista räddningsplanka. De historiska bevis, som anföras mot påståendet om roddfartygens stridsduglighet utom skärgårdens gränser, sakna ej intresse, om man än tycker sig märka en viss obenägenhet att ge skärgårdsvapnet den rättvisa detsamma tillkommer. Att Hagelstams öfverdrifter och af ensidigt partislyfte förestäfvade uppgifter utan skonsamhet blottas, ligger i sakens natur, då det just var af dessa som skriften framkallades.

På örlogsmannasällskapets bekostnad trycktes 1845 några, af en dess ledamot (Löwenborg) upplästa "*Teckningar utur sjökrigsväsendet*". Den ingalunda polemiska karakteren af dessa teckningar tyckes vittna om, att dess författare tillhörde en af de många flottans män, hvilka, genomträngda af öfvertygelsen om sjöväpnets, handels- och sjöfartens öfvervägande betydelse för Sveriges framtid, lefde i hoppet, att det tryck, som hvilade öfver dessa viktiga nationalangelägenheter, skulle upphöra, så snart landet blifvit upplyst om sanna förhållandet, och hvilka derföre efter bästa förmåga sökte bidra till spridande af sådan upplysning och till biläggande af de pågående meningsstriderna. Genom exempel ur äldre och nyare tidens historia framhåller förf., huru storhet och välstånd städse varit öskiljaktiga från sjöstaterna, så länge de ej försummat sina handels- och krigsmariner, och huru alltjemt nya stater med rastlös verksamhet sträfvade att deltaga uti den pågående täflan på oceanen "för att bereda sig den vinst och de fördelar, som en utvidgad sjöfart inbringa; den säkerhet och det inflytande som sjövapnet, med kraftig hand omfattadt, medför".

Uti en af de bilagor, som åtfölja "teckningarne", omnämnes det franska sjökrigsväsendets närvarande utveckling och det intresse, hvarmed det af detta land omfattades, huru äfven oppositionsmännen erkände, att "det är vår flotta, som innebär fröet till Frankrikes storhet" och konstaterade såsom ett glädjande faktum, att "de politiska partierna nedlägga sina vapen inför det viktigaste af våra nationalintressen, och allas önskingar förena sig för vårt sjökrigsväsendes utveckling". Uti en annan bilaga meddelas uppgifter om Colberts förträffliga författning af 1689 om sjö-inskrifningen (*l'inscription maritime*), hvilken institution förf. rekommenderar till införande i Sverige. Ett förslag i denna

riktning framlades 1846 inför Kongl. Krigsvetenskapsakademien af dess andre styresman, exp.-chefen *Gynter*, och finnes intaget i akademiens handlingar s. å.

*Amiral
Kreuger.*

Ibland denna tids *stridskrifter* torde ej heller kunna räknas amiral Kreugers "*Kort sammanställning af svenska skärgårdsflottans bedrifter . . .*"*) ty den utgör i främsta rummet en förtjenstfull sjökrigshistorisk afhandling, ett intressant supplement till Gyllengranats 1840 utkomna "*Sveriges sjökrigshistoria*". Afhandlingens sista del, som är "*ämnad att besvara Kongl. Krigsvetenskapsakademiens framställda fråga: "På hvad sätt kommer svenska skärgårdsflottan sannolikt att användas under ett blifvande krig?"*", innehåller likväl några af den högtaktade författaren uttalade åsikter, som vi, enligt vårt sätt att se saken, svårligen kunna fritaga för en viss partiskhet (för öfrigt lätt förklarlig) för det "lilla vapnet", hvars prydnad han var. Skärgårdsflottan kommer, enligt förf., "hädanefter att utgöra kustarméns avantgarde, och att emottaga första fiendtliga anfallet, då det riktas emot kuster som bestå af skärgårdar." Men äfven på den öppna delen af vår kust, som "icke kan försvaras af en seglande flotta, med mindre den är lika stark eller starkare än fiendens", anser förf., att en fiendtlig transportflotta, äfven under skydd af en stark bevärad seglande flotta, merändels bör kunna förhindras att företaga landstigning "af i granskapet stationerade tillräckligt många kanonslupar, försedda med bombkanoner." Häruti ligger, enligt vår uppfattning, ett underkännande af sjövapnets rol i försvaret och ett öfverskattande af skärgårdsvapnets stridsförmåga utom skärgården. Ty för det första hade det erforderats en oerhördt talrik skärgårdsflotta för att kunna postera en tillräckligt stark afdelning på hvarje

ställe, i hvars närhet större eller mindre landstigning eller attacker kund^e befaras; för det andra, äfven om ett fiendtligt företag skedde på öppen kust så nära en sådan afdelning, att denna kunde i rätt tid hinna fram, så hade det alltid, särdeles i blåst och sjögång, blifvit ytterst vanskligt för kanonjollar och slupar att utom sitt skärgårdsområde tilltvinga sig passage af fiendens större, kraftigare stridsfartyg. Hoppet om att ett sådant försvar skulle lyckas, synes ej heller hafva varit särdeles starkt hos skärgårdsvapnets ifrigaste anhängare, ty de framhålla ofta, äfven amiral Kreuger, fördelen af att kunna på skiljda ställen landsätta besättningarna, i ändamål att förstärka stridskamraterna i land. Några operationer i samband med örlogsflottan tyckes ej hafva ingått i deras taktik; sjöförsvaret var och förblef för dem blott en arméns flotta, ett bihang till armén och ingenting annat.

Bland de af författaren meddelade taktiska föreskrifterna anmärka vi, att han till försvar af ett pass i skärgården förordar, att kanonsluparne och jollarne ej skola bilda linie tvärs för leden, emedan elden då blefve gles och osäker, då den måste riktas mot fiendens bogar och derföre att linierna lätt kunde af de större fartygen öfverseglas, utan formera sig i *échi-quier* på sidorna af farvattnet och beskjuta fienden under passagen. En dylik disposition vid positionsförsvaret, ehuru af många skärgårdsvapnets män adoterad efter amiral Kreuger, synes oss dock af flera skäl mindre förmånlig. En inböjd linie eller dubbel *échi-quier* vid ändan af ett sund, som fienden med större fartyg måste passera, eger fördelen af att under fiendens *hela* passage kunna beskjuta honom med långskeppsskott, hvilken eld erfarenheten, såväl som teorien, visat vara den verksammaste, och gaf, på rundkullornas tid, roddfartygen tillfälle att begagna sig af den

*) K. Krigsvetenskapsakad. Tidskr. 1845 och 1846.

för dem i skärgårdens smula vatten tjenliga studsningsskjutningen. Det är svårt nog att hindra stora fartyg med god fart att passera ett sund, fritt från minor och försänkningar, men högst osannolikt är det, att en så kraftig verkan skulle med några minuters eld på förbi passerande fartyg kunna åstadkommas, en sats som dessutom bestyrkes af senare tiders erfarenhet, serdeles af flera händelser under amerikanska inbördeskriget. Frukten för öfversegling tyckes ej ega någon egentlig grund, då man betänker, att roddfartygen egde tillräcklig rörelseförmåga att vid fiendens analkande ändra sin formering och draga sig undan till fördelaktigare nya positioner på sidan om farvattnet. Så förtjenstfull amiral Kreugers afhandling i historiskt afseende förefaller oss, lika otillfredsställande synes hans utredning af akademiens fråga: "på hvad sätt kommer svenska skärgårdsflottan sannolikt att användas under ett blifvande krig?"

Lagerberg: På samma fråga lemnades ett väsentligt olika svar af en annan sjöofficer, C. Lagerberg, linieflottans outtröttlige försvarare. Han hade för öfrigt ingalunda varit en overksam åskådare af striden på 1840-talet. Inom Kgl. Örlogsmannasällskapet, der L. under flera år ifrigt förfäktat sina åsikter om sjöförsvaret, uppläste han 1845, såsom föredragande för taktiska afdelningen ett anförande, hvaruti han ingick i undersökning af ångfartygens sannolika inverkan på linietaktiken. Inflytandet af revolutionen inom sjökrigsvetenskapen sträckte sig visserligen äfven till sjötaktiken, men detta var långt ifrån allmänt erkändt. L. förbisåg ej de förvånande framsteg, som ångkraften gjort under de senare åren, ej heller att propellern snart skulle komma att alldeles uttränga sidohjulen, men tviflade på, att den ännu på länge skulle uppnå en sådan fullkomlighet, att det blefve möjligt undvara vinden såsom huf-

vudsakligt fortskaffningsmedel. Likväl antog han tiden vara inne att börja tillgodogöra sig ångkraften på linieskeppen "såsom sekundär drifkraft", i öfverensstämmelse med hvad som försöktes i andra länder, men denna anordning trodde han ej skulle orsaka någon rubbning i sjötaktikens regler. L. betonar vigten af "att personalen uti hvad man kallar örlogs sjömanskap är fullt tjenstbar", men detta kan omöjligen åstadkommas med "den 10 å 12 dagars expedition, som årligen anställs, en uti östra och en uti vestra skärgården, eller med korvetter med 16 officerare och deröfver". "Då man öfverväger att kåren icke sedan 1808, eller på 37 år, haft tillfälle att fullständigt öfva manöver, och tjensten sedan dess otroligen framskridit, så skall man finna, att det icke kan stå rätt väl till bland oss i detta hänseende." Såsom en ren nödvändighet för flottans tjenstbarhet, och då det vid sistlidne riksdag förhöjda exercisanslaget sådant medgifver, anser föredraganden, att ett annat öfningssystem införes. Han föreslår derföre att årligen utsända 2 fregatter och 4 korvetter samt, kanske hvar 4:e år, 4 linieskepp och 4 fregatter, hvaraf 2 norska, alla på 5 månaders expedition, att inställa alla särskilda expeditioner vid skärgårdsvapnet, såsom onödiga och alltför dyrbara, men att i stället låta den flaggman, som kommenderar den årliga fregatteskadern, på bestämd tid inlöpa i skärgården och för sådan exercis med sitt folk bemanna en eller annan bataljon roddfartyg, som af ångfartyg utbogerats från stationen. Vinsten af en dylik åtgärd vore en betydlig reduktion i kostnaden för roddfartygens kompletta utrustning, hvilken nu vore oproportionerligt stor i förhållande till expeditionstiden. Men L. går ännu längre, då han ifrågasätter, huruvida "skärgårdskriget verkligen vore förknippadt med några egenheter, som fordrade att särskildt läras och öfvas",

och grundar sina tvifvelsmål härom på "det väl kända förhållande — hvarpå vi dessutom hafva ovedersägliga bevis — att de officerare, som haft tillfälle och vinnlagt sig att vinna erfarenhet och takt uti tjänstens ordningsfulla utförande å seglande krigsskepp, genast med skicklighet kunnat fullgöra sin tjänst å roddfartyg, utan föregången lärdom eller öfning", äfvenså derpå, att inga andra nationer, som egde kust- och skärgårdsfartyg, bekostade någon särskild öfning med dessa.

Som detta var rakt stridande emot de åsichter, som af skärgårdsvapnets män förfäktades, så torde man böra söka sanna förhållandet midt emellan båda ytterligheterna. Svårt synes det vara att bortresonnera den stora nyttan för befälet af tillämpade krigsöfningar i skärgårdarne och dess positioner, men å andra sidan gjorde man sig onekligen skyldig till lika stort miss-tag, då man sökte göra gällande, att örlogssjömanskap ej var behöfligt för skärgårdsfartygens bemanning, att för befälet fordrades ej blott annan öfning utan ock andra anlag än sjöofficerens. Den mångsidighet, som sjöofficeren måste förvärfva genom en ordnad tjänst ombord på sjögående fartyg under alla de vexlande förhållanden som sjölivet erbjuder, bör, tillsammans med på teoretisk väg inhämtade strategiska och taktiska kunskaper, efter ganska få stridsöfningar göra honom förtrogen med skärgårdskrigets egenheter, och den lokalkännedom om de viktigaste skärgårdslederna, som man af honom eger fordra, hade då, som nu, både lättare och billigare kunnat inhemtas, ifall för detta ändamål några smärre fartyg utsändts, försedda med goda specialkartor. För manskapet återigen voro skärgårdsexpeditionerna aldeles obehöfliga, enär det ombord i sjögående fartyg och på exercisskeppet i Carlskrona lätt kunde inläras i årans, kanonens och gevärets hanterande, så mycket mer som tjänsten å skärgårdsfartyg

alls icke är egnad att ingjuta den sjömannanda, hvaraf den djertve, tilltagsne örlogsmatrosen måste vara genomträngd. Trots L:s visade synbarliga ringaktning för skärgårdsvapnet, så torde hans öfningssystem på det hela taget hafva befordrat personalens tjänstbarhet till den grad, som kunde ernås med knappa öfningsanslag och med en sjömanskår, som till större delen saknade de första grunderna till sjömansbildning. Tillfölje af ett nästan uteslutande användande af ångfartyg, skulle säkert den del af hans program, som upptog skärgårdsexercisen, numera lättare kunna utföras, om dessa öfningar sattes i förbindelse med ett väl ordnad skol- och exercisfartyg på Carlskrona redd, hvarigenom samma fördelar, nemligen minskade rustningskostnader, kunde vinnas.

Innan vi referera Lagerbergs vidare uppträdande, dels i Kongl. Krigsvetenskapsakademiens tidskrift och dels mot Lavén, anse vi oss böra redogöra för en skärmytsling af både betydelse och intresse, som uppstod i anledning af ett anförande*) af *general M. Björn-sjerna* på riddarhuset under riksdagen 1844—45. I detta anförande måttade tal. några skarpa och väl riktade hugg emot roddfloTTan, öfver hvilken han på grund af "förändrade lokal- och konstruktionsförhållanden" samt "af ångkraftens tillkomst" alldeles bryter stafven, såsom varande "fullkomligen oanvändbar", såväl i ett offensivt, som ett defensivt krig. Ty skulle fienden anfalla, för att utan landstigning med större styrka sköfla våra kuster, så hinner roddfloTTan ej hindra detta på alla ställen, der skärgård finnes och förmår det dessutom ej på de öppna delarne af kusten. Äm-nar fienden deremot på svensk botten landsätta en större armé, så väljer han för detta ändamål till transport-

Gen. Björn-sjerna, Lavén, m. fl.

*) Krigsvetenskapsakad. Handl. 1846 «Om skärgårdsflottan».

medel ej en roende utan en seglande flotta, och till debarkeringsplats således ej den trånga, grunda skärgården, utan någon hamn vid vår öppna kust, eller ock någon inom skärgården belägen, som är tillgänglig för hans djupt gående fartyg, der han med sina större kraftigare ångfartyg kan hindra roddflottan att oroa den i farleden framryckande transportflottan. Tal. betonade, att man i ett "allvarsamt krig" måste förbereda sig mot *stora krigsföretag*, medelst hvilka ett sådant afgöres, och lemna åt sitt öde förpostkriget och de förespeglade skärmytslingarne i den inre skärgården, "dessa krigslistor bakom klippor" o. s. v. hvilka äro "lika många barnsligheter".

I stället för roddflottan vill grefve B. ha en mindre skärgårdsflotta af grundgående ångfartyg samt försänkningar och blockskepp i de "pass och sund, som en fiendtlig flotta måste anlöpa", hvarigenom större delen af de 15 till 18 tusen man, som erfordras för de många roddfartygens bemanning, kunde besparas för armén. För att ej vara fackman uppskattar B. förvånande riktigt den öfverlägsna stridskraft, som ett af de moderna nya krigsångfartygen, tack vare dess artilleristyrka, dess sjöduglighet i förening med dess rörlighet, besitter i sjö och blåst samt på en öppen fjärd, emot en afdelning kanonslupar eller jollar, likasom det förra vapnets öfverlägsenhet i strategiskt afseende öfver det senare, på grund af sin rörlighet, som sätter det i stånd att betäcka en långt större kuststräcka. Att förlägga en roddflotta till Göteborg synes tal. högst oändamålsenligt, dess eskader borde förvandlas till en seglande med tillhörande ångfartyg och flyttas till Marstrand, hvarifrån den i förening med en stark eskader från Norge, hvilket land ej heller hade behof af någon roddflotta, kunde "göra oss till herrar öfver inloppet till Östersjön". Grefve Björnstjernas förklarlek

för Sveriges *seglande flotta* — som "utgör hufvudvilkoret för dess sjelfbestånd; förutan den skulle Sverige förneka sin forntid och förfela sin framtid" — förleder honom dock att förbise, att det inom våra skärgårdsområden finnes viktiga positioner, till hvilkas försvar roddfartygen, såsom ett jämförelsevis rörligt och billigt positionsvapen, väl lämpade sig, så länge artilleriet ej var gröfre, än att det kunde på dessa fartyg beqvämt föras och nyttjas, och att det låg en lika stor öfverdrift uti att vilja alltför mycket utvidga den sjögående flottan på positionsförsvarets bekostnad, som uti Platens och Hagelstams planer att öka skärgårdsflottan till flera hundra kanonslupar och jollar, hvilket skulle helt och hållet omöjliggöra örlogsflottans framtida utveckling.

Det är tydligt att en så djerf attack ej skulle lemnas obesvarad. För roddflottan uppträdde först Lävén med sina förut anförde "*Betraktelser öfver Sveriges sjöförsvär*", hvaraf en andra afdelning följde uti Kongl. Krigsvetenskapsakademiens tidskrift 1846. I samma anda, som genomgår den första afdelningen, söker förf. på hufvudsakligast historiska grunder motivera roddflottans fortfarande bestånd samt förordar en allvarligare tjenstgöring och öfning vid såväl skärgårds- som örlogsflottan. Särskildt sysselsätter sig förf. med att bevisa, att skärgårdskriget erfordrar helt olika egenskaper hos befälet, än som vanligen finnas hos sjöofficeren och önskar derföre en helt olika utbildning af skärgårdsvapnets officerare samt — hvad som kan läsas mellan raderna — deras afskiljande från örlogsflottans officerskår. Såsom auktoritet för sina åsikter anför L. Napoleon I, som i sina, på S:t Helena skrifna, memoirer uppdrog en skarp gräns emellan de egenskaper, han fordrade af en högste befälhafvare för en flotta och af öfverbefälhafvaren för en armé. Hufvudskillnaden låg

deruti, att "krigskonsten till lands är en snillets, en ingifvelsens konst", då det deremot för att kommendera en flotta ej behöfdes medfödda anlag, utan blott egenskaper, som "endast förvärfvas genom erfarenhet". Öfverlemnande åt våra läsare att med kändedom af sjökrigskonsten och med stöd af sjökrigshistorien undersöka, huruvida Napoleon rätt uppfattade sjökrigets natur, kunna vi likväl ej underlåta att anmärka det egendomliga uti Lavéns slutsatser. Ifall man födes till att kommendera en armé eller en "skärgårdsarmé", så skulle väl näppeligen deraf följa behofvet af särskilda vidsträckt skärgårdsöfningar för inlärandet af detta krig, hvilket L. förordar. Man torde vara berättigad antaga, att det medfödda snillet och ingifvelsen följer med den unge kadetten, vare sig han väljer örlogstjensten eller skärgårdstjensten, och dessa speciella, medfödda egenskaper, hvilka möjligen finnas inom sjövapnets sammanslagna officerskår, borde i så fall bättre kunna komma skärgårdsvapnet till godo, såvida styrelsen eger kändedom om sina underlydande officerares anlag och förstår begagna sig af desamma, i enlighet med tjänstens fordringar. L:s artikel innehåller en hel del detaljer, som visserligen ej sakna intresse för fackmannen, men som dock icke utgöra någon egentlig vederläggning af Björnstjernas satser, ej heller utöfva något väsendtligt inflytande på "stridens" bedömande.

Detsamma kan i viss mån sägas om "*Tankar om sjöförsvarsverket med anledning af sista riksdagens förhandlingar*" *) af en "*Veteran*", framkallade, som det synes, af en förklarlig harm öfver B:s lätta skrifsätt och öppna uttalande af åsigt, så stridande mot veteranens och så sårande för hans kärlek och förtroende till roddvapnet.

*) K. Krigsvetenskapsakad. Tidskr. 1846.

Af ojemförligt större betydelse, för frågans utredning, än de tvenne föregående författarnes artiklar, var utan tvifvel "*Några ord om skärgårdsflottans, isynnerhet båtsmannens, exercis*"*), hvilken uppsats torde varit föranledd af grefve Björnstjernas anförande på riddarhuset. Den anonyme författaren, som, att döma af hans skrift, tyckes vara en af skärgårdsflottans mest "sansade, opartiske och klarsynte män, har på några få sidor gifvit en lika fullständig som klar öfversigt af sjöförsvarsfrågans ställning vid denna tidpunkt. Tagande till utgångspunkt "ett osvikligt axiom: *Liflig handel och sjöfart, högt blomstrande industri och näringar äro förhållanden, som i alla tider funnits oskiljaktligen förknippade med begreppet af en stor sjömacht*", lägger förf. våra statsmän på hjertat att sträfva efter "att på allt upptänkligt sätt lätta och lifva vår handel och sjöfart samt, såsom ett vilkor derför lossa de band som hindra näringarnes fria utveckling. Detta är det mål, dit våra förhoppningar om Skandinaviens *framtid* böra föra oss och som oafåtliga borde hafvas i sigte." "Med så inskränkt handel och sjöfart samt med en så låg näringarnes ståndpunkt, som Sverige för närvarande innehar," kunna vi dock icke ännu uppträda som sjömacht" eller "utveckla det för vår lokal tillförlitligaste försvar", och måste därför afstå från att skydda *hela* vår kust. "Den viktigaste regeln i vår försvarsplan synes då vara, att reducera de punkter, som från sjösidan äro svårast att försvara, till så få som möjligt och, efter dessas bestämmande, ordna landtförsvaret så, att det på dessa svagare punkter kan utöfva en verksammare motståndskraft." Till att försvara landets sjelfständighet samt utvidga dess nationella vikt och anseende, anser förf. de kraftigaste

*) K. Krigsvetenskapsakad. Tidskr. 1846.

medlen vara: 1. *Ett landförsvar, förnämligast grundadt på en nationalbeväring, öfivad att ingå i väl organiserade stamtrupperns led, "såsom på en gång verksamast och minst kostsamt".* 2. *Ett starkt kustförsvar eller, om man så vill kalla det, skärgårdsarmé.* "Icke förr än Sveriges inre, ofvannämnda förhållanden medgifva dess uppträdande som sjömakts och bereda en sådan öfverlägsenhet på hafvet, att man der kan möta och tillintetgöra hvarje landstigningsförsök på våra kuster, kan detta vapen undvaras." 3. *En seglande flotta till handelns skyddande och rekognosceringar under krig samt exercis under fredstid.* Denna flotta torde gradvis utvecklas efter föresyn af de stora sjömakterna, i den mån vår handel tilltager, ty handel och sjöfart "utgöra de enda säkra måtarna af ett lands förmåga att underhålla en sådan flotta." Skärgårdsvapnet hade gifvit upphof till en förderlig strid, som vunnit näring genom partiernas ömsesidiga öfverdrifter och deras benägenhet att tillskrifva favoritvapnet öfvernaturliga krafter. "Ty sådana måste man anse en linieflotta äga, om den, så beskaffad som den svenska för närvarande är, och som den, intill dess landets merkantila och ekonomiska förhållanden högst betydligt förändra sig, måste för en lång tid förblifva, skulle, underlägsen i antal, utrustning och öfning, kunna uträtta något väsendtligt och vid ett blifvande krig åstadkomma något resultat, motsvarande de dryga kostnader, som från en dylik flottas underhåll äro oskiljaktiga. Ej mindre öfverdrifvet är att påstå, det en skärgårdsflotta kan förmå att på en så lång och så beskaffad kust som den svenska, afslå eller förhindra fiendtliga försök till landstigningar på alla punkter af samma kust. Ett sådant resultat kan endast väntas af en öfverlägsen linieflotta, som på hafvet kan afgöra striden. Det är dit vi böra söka komma, men visst icke ännu hunnit eller på länge

kunna hinna." Det är på grund af den stora vikt förf. anser skärgårdsvapnet för närvarande äga, som han varmt anbefaller styrelsen och nationen att egna all omtanka åt dess organisation och öfning samt speciellt, genom fullständig rekrytbildning, dana båtsmännen till duglig bemanning för skärgårdsfartygen.

Så logiskt och fritt från öfverdrifter förf:s resonement ovedersägligen förefaller, så torde det kunna ifrågasättas, om ej helt andra slutsatser kunna dragas ur de axiomatiska premisserna. Utgående från den oomtvistade satsen, att Sverige ej kan erhålla ett betryggande sjöförsvar, förrän det genom utvidgning af handel, sjöfart och näringar hunnit större välmåga och nationell styrka, vill det synas, som om detta mål säkrare kunnat vinnas, ifall man på allt sätt sökt väcka nationens håg för sjöväsendet och dess energi för det sammans utveckling, i stället för att i främsta rummet använda landets resurser och krafter på ett starkt land- och skärgårdsförsvar. En för ändamålet erforderlig utvidgning af nationalbeväringsskyldigheten, med dertill hörande väl organiserade stamtrupper, samt en skärgårdsflotta, så stark och så väl öfivad som förf. begär, hade säkerligen "i närvarande stund samt för en troligen långt aflägsen framtid" till den grad lagt beslag på landets krafter, att den till handelns skydd, rekognosceringar och exercis nödvändiga seglande flottan aldrig kommit i ett skick att kunna verka och gagna, samt sannolikt gjort, att nationen derunder förlorat ur sigte målet för dess naturliga sträfvan, och att landets statsmän, äfven om de insett, "hvilken hög och sjelfständig ståndpunkt de skandinaviska rikena, såsom sjömakter betraktade, skulle intaga", blifvit satta ur stånd att bereda vägen dertill. Detta angående framtidssträfvandena. Sedan kommer frågan om förf:s försvarsplan under vår långa öfvergångs- och utvecklings-

period, innan förhoppningarna om en framtida stark skandinavisk sjöstat hunnit förverkligas, blifvit det mest verksamma och det minst kostsamma. Det senare torde få anses mer än tvifvelaktigt, såvida uti kostnad innefattas icke blott kontanta medel, utan och levande arbetskrafter. Hvad försvarskraften beträffar, så är svagheten af den enkla försvarslinien i ögonen fallande, alldenstund systemet förutsätter, att de, af skärgård skyddade, kustdelarna skulle hufvudsakligast försvaras af skärgårdsflottan samt den öfriga delen af armén. Säkert är att förf. ej beaktat, att ångan och propellern hade skapat stridsfartyg, långt kraftigare och rörligare än roddfartygen, verksammare till kustförsvar (ej. positionsförsvar) och bättre i stånd att i samband med landförsvaret "försvara eller omintetgöra landstigningsförsöket". Den senare utvecklingen af sjökrigsväsendet betingade en inskränkning af roddfartygens verkningsområde, till starka positioner, men en utvidgning af de större ångkrigsfartygens, ej tvärt om. Detta innebar på samma gång ett viktigt steg framåt, till att kunna "uppträda som sjömakt" samt skaffa skydd åt handel och sjöfart. Oaktadt vi således ej kunna gå in på den anonyma förf:s slutsatser, måste vi hålla honom räkning för att han i sin korta skrift gått till djupet af sjöförvarsfrågan och derigenom väsentligt bidragit till att öfver densamma kasta ett klart ljus.

I förbigående torde det tillåtas oss fästa uppmärksamheten på tvenne föredrag *) i Kongl. Örlogsmannasällskapet af *C. R. Nordenskjöld*, det ena "*Om vigten för Sverige att ega ett sjöväsende*", det andra, innehållande uppgifter om engelska Ostindien och ostindiska kompaniet, meddelade i afsigt att påpeka de stora för-

*) T. i S. 1846.

delar, Sverige skulle draga af en direkt handelsförbindelse med dessa aflägsna trakter. En upplysning, som för egendomlighetens skull må nämnas, är att detta år, 1846, ett svenskt örlogsfartyg för första gången sändes till Goda hoppss-udden och trakterna deromkring. N:s båda anföranden stå för öfrigt helt och hållet utom striden, utgörande blott ett varmt vädjande till nationen att vakna till besinning om, hvad den går förlustig genom att försumma sitt sjöväsende.

(Forts.)

Underdånigt betänkande

af den, den 26 September 1879 förordnade, komité för afgifvande af förslag till fartygstyper.

Såsom fortsättning från 4:e och 5:e häftet 1880, införa vi härnedan de af kommendörkaptenerna Lindmark och Facks samt kapten Ulff afgifna, betänkandet vidfogade, reservationer jemte bilagorna till detsamma.

Reservation.

Då jag till fullo uppskattar skyldigheten för en komitéledamot att, vid samarbetet med komiténs öfriga ledamöter, uppoffra smärre, personliga meningsskiljaktigheter, för att komma till ett gemensamt uttalande öfver den komitén förelagda frågan, måste dock å andra sidan, när meningsskiljaktigheten blifver af mer principiell art, den enskilde ledamoten icke tveka att framlägga sin, från flertalets skiljaktiga, åsigt. Och då jag icke kunnat till alla delar instämma i det underdåniga utlåtande, hvarom flertalet af komiténs ledamöter förenat sig, anser jag mig således fullgöra min pligt, då jag anhåller att här nedan i underdånighet få anföra min, i vissa hänseenden skiljaktiga, mening.

Enär jag för min del finner det vara en själfklar sak, att, för så vidt landets tillgångar sådant medgäfvare, ett starkt och betryggande sjöförsvaret skulle vara det naturligaste försvaret för Sverige, som endast från sjösidan med någon utsigt till framgång kan anfallas, så förenar jag mig med hvad komiterade härutinnan yttrat, om jag än kunnat haft åtskilliga invändningar

att göra emot deras formulerande af detta teoretiska axiom.

Öfvergående således till faktiskt gifna förhållanden, som inverka på lösningen af den komitén förelagda uppgiften, torde jag kunna anse mig befogad att med några allmänna drag framställa, huru jag tänker mig den roll, de viktigaste fartygstyperna böra fylla i landets sjöförvarssystem, när för flottans vidmakthållande och utveckling endast begränsade tillgångar finnas att påräkna. Och jag tror mig härigenom icke i någon mån öfverskrida gränserna för det komiterade i nåder lemnade uppdrag, enär det synes mig vara alldeles nödvändigt, icke allenast för den, som förordar en viss fartygstyp att hafva för sig själf, så långt hans förmåga går, bildat klara begrepp om fartygstypens allmänna taktiska användande, utan ock att, till undvikande af möjliga missförstånd om sin mening, i de allmännaste drag hafva framlagt dessa sina förutsättningar.

Enär jag icke har någon invändning att framställa emot någon af de fartygstyper, komitén föreslagit, utan tvärtom anser dem såsom ganska lämpliga för vårt kustförsvaret, men deremot finner en lucka i komitébetänkandet derutinnan, att icke en mindre pansarbåtstyp, mer speciellt afsedd till fyllande af uppgiften "att utestänga fiendtliga flottor från rikets viktigaste hamnar", blifvit föreslagen, skulle det måhända i mångas tanke kunnat vara nog för mig att endast helt kort anföra denna min särskilda mening. Men då hela den bevisföring, som i komiténs utlåtande förekommer, till stöd för att en sådan pansarbåt af mindre dimensioner är, så väl i ekonomiskt som militäriskt hänseende, förkastlig, icke af mig kan erkännas som riktig; enär utslutandet af denna mindre pansarbåtstyp tvungit komiterade att ställa alltför många fordringar på pan-

sarbåten A, hvarigenom hans egentliga verksamhet, enligt mitt förmenande, skulle komma att förryckas; enär jag slutligen icke kunnat bilda mig någon klar taktisk åskådning om sjöförsvarets, så som komiterade tänkt sig den, verksamhet under ett eventuellt krig, har jag ansett mig skyldig att till en kort granskning upptaga några af komiterades förutsättningar.

Till en början vågar jag tro, att Sverige, lika litet som andra länder, kan undgå att hafva två försvarslinier, en yttre och en inre, vare sig striden utkämpas till lands eller till sjös. Vår inre försvarslinie skulle säkerligen blifva just dessa rikets viktigaste hamnar, hvarom nådiga brefvet af den 26 September 1879 talar; och det vill synas mig, som om försvaret af dessa strategiskt viktiga hamnar, med för hamnförsvaret särskildt lämpade fartyg med flere andra anstalter, kan blifva en lika viktig, och på krigets gång i allmänhet förmanligt inverkan, uppgift, som den, att på öppna sjön eller i hafsbandet upptaga striden mot fiendens örlogsfartyg, när en sådan under någorlunda jemngoda chanser bör vedervägas.

Till sådant hamnförsvaret är nu äfven pansarbåten A afsedd af komiterade. Skola nu sådana pansarbåtar redan vid krigets början afdelas till försvaret af våra viktigaste hamnar, så blifva dessa relativt kraftiga fartyg dragna från sina egentliga operationsområden, hafsbandet och öppna sjön, och tvungna att öfvertaga en roll, som billigare och bättre kunde fyllas af mindre pansarbåtar. Vill man deremot redan vid krigets början tillgodogöra sig dessa fartygs samlade offensiva kraft, så blottas dessa strategiskt viktiga hamnar på flytande pansradt försvaret, med fara att de för deras försvaret påräknade, men på annat håll opererande fartygen, af fiendtliga flottan hindras att uppnå dessa hamnar, då deras försvarskraft derstädes må hända

skulle som bäst behövas. Kommer dertill, att samma pansarbåt äfven beräknats att kunna tjenstgöra som rekognoscör, synes mig fartyget hafva fått så mångfaldiga uppgifter att fylla, att man kan hysa den farhågan, att ingen af dessa kommer att blifva fylld så som sig bör. Visserligen inser jag, att denna pansarbåt under ett krig kan blifva försatt i det läge, att han måste delta i en viktig ställnings eller hamns försvaret, samt att man vid en i fråga kommande rekognoscering med våld kan blifva nödsakad att härtill använda honom; men fylldheten af dessa uppgifter synes mig, hvad nämnde pansarbåt beträffar, böra betraktas som undantag icke som regel.

Dessutom tror jag mig, i motsats mot komiterade, kunna förutsätta, att ett så pass stort fartyg, som pansarbåten A, mindre väl lämpar sig för hamn- och positionsförsvaret, enär han, på grund af sina dimensioner, utestänges från vissa delar af terrängen omkring positioner, hvilka kunna hafva synnerligt stort värde för försvaret af densamma. Exempelvis vill jag endast nämna ställningen omkring Waxholm—Oscar-Fredriksborg — en ställning, som, väl i alla händelser, måste anses hafva stor strategisk vikt — der denna pansarbåt urständsattes att uppträda på den, loppet till Oscar-Fredriksborg flankerande terrängen emellan Pukholmen och Skarpö sund, och der samma fartyg säkerligen skulle finna mycken svårighet att manövrera i det tränga farvattnet omkring Bullerholmen.

Kommer dertill att man, der man på grund af stridsläget skulle anse sig böra uppträda med endast en pansarbrytande kanon, med pansarbåten A alltid måste föra 2 sådana kanoner i elden; att denna pansarbåt, i saknad af förroder, vid många tillfällen under strid har svårare att manövrera inom en trängre skärgårdsterräng, der en mindre, med sådant roder försedd

pansarbåt ledigare skulle röra sig; att pansarbåten, under reträtt genom en skärgårdsled, der större girar förbjuda sig sjelfva, skulle sakna annat eldförsvär än det, som kunde lemnas af de på däck stående oskyddade kanonerna, hvilka synnerligen lätt kunna demonteras, medan en med förroder försedd, af minbåtar sekunderad mindre pansarbåt under backning skulle kunna hålla fienden under elden af sin pansarbrytande och skyddade kanon, så synes mig giltigheten af komiterades antagande, att denna större pansarbåt skulle väl lämpa sig att ersätta de smärre pansarbåtar, man hittills ansett vara nödiga för lokalförsvaret, med skäl kunna ifrågasättas, förutsatt att den mindre pansarbåten har lika kraftig kanon och lika starkt pansar på eldfronten som den större.

Komiterades väsendtligaste skäl mot att föreslå en mindre pansarbåtstyp lyda: "Så ensidigt danade och för stridsändamål styfmoderligt tillgodosedda kanonbåtar, som de, hvilkas hufvuddrag nyss ofvan blifvit antydda, hafva så mycket mindre kunnat förordas, som komitén, hvilken, vid uppgörandet af sitt förslag haft att taga hänsyn till rikets tillgångar, är af den åsigt, att ingen fartygscert kan i förhållande till sin användbarhet, sin stridskraft och verkan, vara dyrare än den, hvars egenskaper hänvisa densamma uteslutande till hamn- eller annat positionsförsvär i så inskränkt mening, som här är för handen. Och hvad som i detta afseende gäller det enstaka fartyget, torde äfven ega sin tillämplighet på sjövapnet såsom ett helt. Komitén föreställer sig nemligen beträffande positionsförsvaret, att den roll, som man dervid velat lemna åt ett flytande artilleri af så dyrbar beskaffenhet, som pansrade och med ångkraft försedda fartyg, i alla händelser måste blifva, och hvilka under sjelfva positionsstriden endast i ringa mån kunna draga nytta af sin rörelse-

förmåga, uti många fall skulle med fördel kunna öfvertagas af för ändamålet, antingen för beständigt eller för tillfället, uppförda och bestyckade batterier på land. Kunna dessutom icke sådana fartyg annat än långsamt och med svårighet flytta sig från det ena försvarsområdet till det andra, samt alls icke inlåta sig i strid under vägen, så snart denna måste tagas öfver öppna sjön, hvilket längs vår kust rätt ofta kan blifva fallet, så torde det vara uppenbart, att ett på sådan materiel fotadt försvar af våra talrika, viktiga hamnar och till dem förande leder, skulle, i och för sig, kräfva ett ofantligt stort antal fartyg."

Hvad komiterade här säga i utlåtandet, synes åtminstone mig bero på en något oegentlig tolkning af kongl. brefvet. Visserligen har icke ofvan åberopade nådiga bref närmare angifvit de viktigare hamnar, som afses; men detta, såsom det vill synas mig, af det skäl, att hamnarnes vikt vid ett infallande krig blir beroende af den anfallspunkt, fienden väljer och af det deraf uppkomna allmänna stridsläget. Sker anfallet mot vår vestra kust, lära hamnarne på vår östra kust erhålla ganska ringa strategisk betydelse och vikt samt tvärtom, om anfallet sker på den östra kusten. Men huru som helst härmed må förhålla sig, så har väl ingen ifrågasatt att uteslutande grunda vårt sjöförsvär på dessa mindre pansarbåtar och ännu mindre tänkt sig, att dessa skulle kunna anskaffas till en sådan mängd, att hvilken som helst hamn skulle kunna påräkna en eller flere sådana båtar till sitt försvar, lika litet som väl nu någon vågar hoppas, att den större pansarbåtstypen skulle kunna anskaffas till det antal, att man med dem skulle kunna försvara vår 270 geografiska mil långa kust, oberäknade Gotland och Öland, emot de närbelägna stormakternas flottor, huru berättigad än den förhoppningen är, att deras tillvaro skall blifva

ett ingalunda föraktligt hinder emot fiendens offensiva företag emot vårt land.

Deremot har jag, under vidhållande af den åsigten, att tvenne sjöförvarslinier äfven för oss äro nödvändiga, alltid tänkt mig, att dessa båda pansarbåtstyper böra kunna komplettera hvarandra, till fromma för landets försvar, i det att den ena, den mindre, anvisad ett mindre operationsområde, biträder att hålla de permanent eller passagert befästade och minerade, strategiskt viktiga ställningarna och repliepunkterna emot fiendens eventuella angrepp, medan den andra, den större, i förening med opansrade båtar af Blendas eller annan snabbgående typ, i hafsbandet eller på öppna sjön, när helst sig göra låter, anfaller fiendens örlogs- och transportfartyg, samt genom plötsliga anfall på en konvojerande eller blockerande flotta oroar och försvårar fiendens landstigningsföretag, samt bidrager till att förlama hans angrepp emot någon viktig strategisk och af oss försvarad punkt vid kusten. Och det är just för att de snabbgående fartygen skola få tillfälle att med samlade krafter utföra sådana attacker, som jag anser den mindre pansarbåtstypen af det ena eller andra slaget vara alldeles nödvändig ur rent sjömilitärisk synpunkt.

Så absolut bunden vid sjelfva positionen, som komiterade förestält sig det, lärer väl icke denna mindre pansarbåt behöfva eller böra blifva. Ty intränger fienden i en vidsträcktare skärgårdsterräng, exempelvis Stockholms, lärer man icke kunna förutsätta, att fiendens fartyg inom densamma skola till fullo kunna tillgodogöra sig sin öfverlägsna fart. Tvärtom ligger det antagandet nära vid handen, att den i fråga varande mindre pansarbåten med sina 8 à 9 knops fart, och förd af ett befäl som känner terrängen, bör, utan att göra sig skyldig till militäriskt fel, kunna intaga framskjutna förpostställningar och derstädes tjena som stöd

och betäckning åt minbåtsafdelningar, som utsändas för att anfälla fiendens i skärgården inträngande fartyg. Att derföre, att denna mindre pansarbåtstyp icke lämpar sig för strid på öppna sjön, betrakta honom som ekonomiskt och militäriskt förkastlig, synes mig icke vara fullt berättigadt. Man skulle ju med ungefär samma skäl kunna säga, att fästningsartilleriet i våra landfästningar eller positionsartilleriet i befästa reträttställningar skulle vara ekonomiskt och militäriskt förkastliga, alldenstund de icke kunde uppträda i första, vare sig i anfalls- eller försvarslinien.

Är således den mindre pansarbåtens verksamhets-sfer relativt begränsad, blifva genom denna pansarbåts tillvaro den större pansarbåten och med honom i snabbhet jemförliga stridsfartyg, så mycket friare i sina rörelser. Helst borde väl dessa snabbgående fartyg, som utgångspunkt för sina offensiva företag, välja sådana ankarsättningar, hvarifrån segelleder föra i olika riktningar och hvarest icke, om nödig vaksamhet iakttages, fartygen så lätt kunna inestängas, med mindre fienden från skilda håll samtidigt uppträder med öfverlägsen styrka, och hvarest slutligen underrättelsen om fiendtliga flottans rörelser genom rekognoscörer, telegrafer och utkiksposter lättast och hastigast kunna erhållas. Männe icke Kalmar skulle kunna betraktas som en sådan plats, der man medelst elektriska telegrafan skulle kunna erhålla underrättelser, icke allenast från fastlandets alla kuststäder, utan äfven om alla iakttagelser öfver den fiendtliga flottans rörelser från kusterna af Gotland och Öland? Männe icke Djurhamn i Stockholms skärgård skulle kunna tjena samma ändamål? Utan att förmäta vilja tilltro mig att häröfver kunna uttala något fullt giltigt omdöme, har jag endast velat anföra dessa förutsättningar för att klargöra min uppfattning om dessa fartygs bestämmelse och användande.

Slutligen har man inom komitén såsom skäl för att frångå den i fråga satta mindre pansarbåtstypen framhållit, att samma uppgift man velat tilldela denna båt, både billigare och bättre skulle kunna lösas genom tillfälligt uppställande af pansarbrytande kanoner på land till försvar af den hotade hamnen eller positionen. Ehuru jag icke vill tilltro mig — allt under förutsättning att dessa pansarbrytande kanoner med lavetter finnas till hands i tillräckligt antal — fälla ett afgörande omdöme, huruvida genom sådana åtgärders vidtagande, den mindre pansarbåten kunde undvaras för sjelfva *positions-försvaret*, tillåter jag mig endast påpeka, att, enligt min ofvan uttalade åsigt, denna pansarbåt äfven kan hafva viktiga uppgifter att fylla inom terrängen framför positionen. Emellertid förefaller det mig, som om det väntade gagnet af sådana, i passagera verk uppställda, mer eller mindre oskyddade kanoner skall blifva af mycket ringa betydelse, så framt man icke lyckats att maskera dem så väl, att de ej af fienden kunna upptäckas, förrän just vid det afgörande stridsmomentet; ty sådana kanoner lära väl annars snart blifva demonterade af nutidens, bakom pansar stående precisionsartilleri, som kan företaga denna beskjutning från ett afstånd, der våra positionskanoners eld blir maktlös emot fartygens pansar. Och att man inom andra länder, med den största både kostnad och omsorg, söker skydda artilleriet i kustbatterier, derom vittna de bepansrade befästningarna vid Wesers mynning och vid Spithead m. fl. ställen.

Med komiténs öfriga ledamöter har jag förenat mig i beslutet att icke framlägga det förslag till mindre pansarbåt, som i utlåtandet vidlyftigare omnämnes. Jag kände mig så mycket mindre böjd för att förorda en så dyrbar pansarbåt, som jag, redan vid programmets upprättande för densamma, inlade en gensaga emot de i min tanke allt för stora fordringar, man uppstälde på

pansarskydd m. m., och jag uttalade redan då den förhoppning, att man, genom betydliga nedprutningar i vissa fall, skulle kunna få en typ, som, motsvarande sitt ändamål, icke omöjliggjordes genom för hög anskaffningskostnad.

Då emellertid flertalet af komiténs ledamöter motsatte sig att något vidare arbete nedlades på dessa i komitébetänkandet meddelade ändringsförslag, har frågan om en mindre pansarbåtstyp kommit att inom komitén förfalla; och då jag, såsom af ofvanstående motivering framgår, ansett frågan om en sådan fartygstyp vara af den vikt för vårt sjöförsvar, att jag trott mig icke kunna underlåta att reservera mig emot komiténs beslut härutinnan, åligger det mig, att, i saknad af ett definitivt utarbetadt förslag, få angifva de allmänna fordringar, jag för min del anser, att man borde ställa på båten, och hvilka i korthet finnas angifna i komiterades utlåtande, såsom det 4:de i ordningen af de derstädes omnämnda förslagen till modifikationer af den först utarbetade mindre pansarbåtstypen. Ehuru jag naturligtvis icke kan tillmätta detta program till pansarbåt något synnerligt värde, då några beräkningar och ritutkast enligt detsamma icke blifvit utförda, tillåter jag mig endast framhålla skälen, hvarför jag ansett, att pansarets tjocklek på sidorna af en sådan båt bör kunna betydligt nedsättas. Jag antager nemligen, att, enär en sådan, med förroder försedd, pansarbåt i allmänhet kommer att strida med terrängskydd på flankerna, han skall finna det lätt att hålla den relativt starkt bepansrade eldfronten emot fiendens fartyg. Till skydd på sidorna skulle då, enligt min åsigt, icke behövas tjockare pansar, än som är behöfligt att utehålla fältartilleriets granater, äfven om dessa äro försedda med stålspets i stället för brandrör. Enär ett rörligt, täckt torn skulle uppdrifva kostnaderna för fartyget öfver höfvan, har jag

trott, att kanonen borde ställas på vändskifva, och, skyddad af fast tornkrans, skjuta öfver bank. Men för att skydda kanonbetjeningen emot handgevärs-, kulsprute- och fältartillerield från flankerna, har jag trott det vara oundgängligen nödvändigt att förse kanonen med en på vändskifvan stäld, och således med kanonen rörlig, kupol af jern om cirka 4 verktums tjocklek, framtill afskuren längs med en mot kanonens medellinie vinkelrät chorda för 90° vinkel, för att förekomma den jernsplint, som skulle slungas in i tornet, om en pansarbrytande projektil träffade en hel kupols framsida. Genom anbringande af en lutande pansarskärm på kanonen, såsom på franska pansarfartyg med barbett-torn brukas, skulle en del af de större risker, som äro förenade med skjutning öfver bank, kunna neutraliseras, enär denna lutande pansarplåt skulle afleda en del kulor, som utan denna skulle slå ned i tornet. Kanonens ställande på vändskifva gör det möjligt att rigta kanonen akter och tvärs, till samma utsträckning som på pansarbåten A. Komma de på en del skjutförsök grundade förväntningar, man i England hyser om den betydliga tillökningen i pansarplåts motståndsförmåga, genom begagnande af s. k. "steelfaced armourplate" att vinna bekräftelse — en bekräftelse som torde kunna anses åtminstone delvis vara vunnen, enär Englands marinstyrelse beslutat att använda sådan plåt på en del under byggnad varande pansarfartyg — skulle möjligen pansarets tjocklek på sidorna än ytterligare kunna nedsättas, och båtens deplacement derigenom minskas.

I alla händelser vill det synas mig, som att man, genom vidtagandet af här ofvan påpekade reduktioner i pansartjockleken, med deraf följande förminskning i deplacement och maskinkraft, skulle kunna åstadkomma en, för sin uppgift fullt effektiv, pansarbåt, som bättre än den större pansarbåten, skulle lämpa sig för hamnför-

svar, för en summa icke obetydligt understigande en million kronor; och att man således skulle kunna hysa förhoppning om att för samma summa, som den större pansarbåten kostade, kunna anskaffa i det närmaste 3 mindre sådana, som väl fylde sin plats i sjöförsvarets andra linie. Denna förhoppning synes mig, i brist på tillförlitliga beräkningar, vara så mycket mindre öfverdrifven, som våra nuvarande större pansarbåtar kunna anskaffas för en summa af 350,000 kronor pr stycke, och hvilka, enligt sakkunnig persons inom komitén utlåtande, genom en påbyggnad af tunn plåt skulle kunna göras nog sjödugliga, för att i vackert väder kunna förflyttas längs Sveriges kuster.

Ett oefftergiftigt vilkor vid konstruerandet af en mindre pansarbåt skulle naturligtvis blifva, att han i måttligt väder kunde navigera längs Sveriges kuster, för att kunna förflyttas till de strategiskt viktiga punkter, som vid ett hotande krig företrädesvis skola försvaras. Utan denna egenskap skulle, jag medger det, sådana pansarbåtar blifva alltför kostsamma att anskaffa.

Då jag sålunda af skäl, jag här ofvan sökt framhålla, ansett, att komitén genom vidtagande af väsentliga modifikationer af det först utarbetade förslaget, bort utarbeta och framlägga ett förslag till mindre pansarbåt, åsedd att framdeles ersätta de nu befintliga pansarbåtar och monitorer, så har denna min åsigt icke grundat sig på någon som helst önskan, att dessa pansarbåtar företrädesvis eller i främsta rummet borde anskaffas. Ty då de, om än icke fullt tidsenliga, pansarfartyg Sverige för närvarande eger, endast lämpa sig för ett mer begränsadt lokalförsvaret, och således denna del af sjöförsvaret är nödortfelig tillgodosedd, kan för en yrkesman den tanken icke vara främmande, att det är lukorna i sjöförvarssystemet, som i främsta rummet behöfva att fyllas, och att följaktligen den kraftiga kärnan

för utfallsstyrkan, som nu endast består af opansrade kanonbåtar, och som skulle bildas af denna större pansarbåtstyp, framstår som det närmaste önskningsmålet för honom. Men då det icke tillkommer komitén att häruti ens önskningsvis uttala sina åsikter, har jag vågat häntyda på en personlig förhoppning i detta hänseende, hvars uttalande endast tillkommit för att undanröjda möjliga missförstånd om min afsigt med uttalandet af min särskilda mening, hvilken tillkommit endast för att motivera min personliga, visserligen mycket ringa inverkan om sjöförsvarets behof af två särskilda pansarbåtstyper.

Slutligen skulle det måhända tillhöra mig att till skärskådande upptaga komiterades antagande, att just hänsyn till landets tillgångar varit ett af de bestämmande skälen, hvarför de icke velat föreslå den mindre pansarbåtstypen. Det är visserligen sant att, om den större pansarbåten kunde beräknas vara tillgänglig, än som ett hamnförsvarsfartyg på en gifven punkt af kusten, än som ett utfallsfartyg, som, förenande sig med på andra håll stationerade eller opererande fartyg af samma cert, gjorde anfall emot fiendens örlogsfartyg eller konvojer, invändningen vore befogad. Men skulle sådana förutsättningar visa sig vara illusoriska, och visade det sig vara ett militäriskt fel att blotta de viktiga strategiska punkterna i den andra sjöförsvarslinien på flytande pansradt försvar, kan jag icke finna annat, än att anskaffandet af mindre pansarbåtar för detta ändamål skulle visa sig vara för vårt sjöförsvär ekonomiskt fördelaktigare. Huru som helst, ingå vid bedömandet af denna fråga så många, mer eller mindre oberäkneliga, faktorer, att åtminstone jag för egen del icke vågar att öfver densamma uttala ett bestämdt omdöme. Så mycket är dock visst, att landet måste vara beredt på penningeuppostringar, vare sig det ansluter sig till det ena eller andra

systemet. Men att härvid uttala ett bedömande om storleken af dessa penningeuppostringar, utan att landets tillgångar — jemte tillgodoseende af andra lika nödvändiga anslagsbehof — för strängt anlitas, derom torde jag minst af alla vara i stånd att yttra mig. Om någon beräkning af extra årliga anslag till fartygsbyggnad skulle göras, hade jag helst velat taga den siffra, som härför finnes upptagen i Eders Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagarne 1875 och 1877 eller 2,000,000 kronor. Men då hvarje sådan beräkning blir ytterligt vansklig, på grund af de vexlande förhållanden, som äro bestämmande på extra anslags beviljande, synes mig endast en jämförelse emellan Sveriges och andra, med detta i folkmängd närmast jämförliga, stater budgeter kunna lemna någon ledning för bedömandet af landets förmåga att kunna offra mer, än som hittills skett, på sitt sjöförsvär.

Sveriges budget för år 1880 uppgår, med inberäkning af i budgeten icke synliga kostnader för indelningsverket, i rundt tal till 77,346,000 kronor och sjöförsvärsbudgeten för samma år till 5,675,000 kronor, hvari utgifter för lotsverket och sjökarteverket ingå med 1,171,000 kronor. Om följande länders finansiella förhållanden tillämpades på Sverige, skulle med dess folkmängd landets budget uppgå efter norska förhållanden till 100,550,000, sjöförsvärsbudg.

			5,892,000 kronor,
„	danska	d:o	„ 96,078,000, sjöförsvärsbudg.
			14,502,000*) kronor,
„	holländska	d:o	„ 191,250,000, sjöförsvärsbudg.
			22,197,000 kronor,

hvilket visar, att man i andra stater af andra rangen, relativt till folkmängden, offrar betydligt mer på sitt sjöförsvär än i Sverige.

*) Beräkningen uppgjord med ledning af den för danska riksdagen framlagda budgeten för år 1880.

Om man härutaf kunde hemta något stöd för den förhoppningen, att, äfven efter en omgestaltning af Sveriges beskattningsförhållanden, större anslag kunna blifva påräkneliga för sjöförsvaret, skulle man säkerligen med icke synnerligt stor ansträngning kunna anskaffa de föreslagna fartygstyperna i tillräckligt stort antal, för att bereda sjöförsvaret en ganska aktningvärd plats i Sveriges försvarssystem.

Stockholm den 28 Juni 1880.

C. G. Lindmark.

Bilagor till kommandörkaptenen Lindmarks reservation.

Till Kommandörkaptenen, Riddaren af Kongl. Svärds-Orden m. m. C. G. Lindmark.

Sedan, vid föredragning denna dag af det utaf komitén för afgifvande af förslag till lämpligaste fartygscerter ingifna underdåniga betänkande, blifvit i underdånighet anfördt, hurusom det syntes af vigt, att I bereddens tillfälle låta uppgöra ritningar och kostnadsförslag öfver ett pansarfartyg af den mindre cert I, enligt Eder vid betänkandet fogade reservation, ansett böra, utöfver de af komiterades flertal förordade fartygscerter, för sjöförsvaret anskaffas, samt Kongl. Maj:t medgifvit, att de kostnader, hvilka anlitaandet af sakkunnige biträden för sådant ändamål kunde medföra, finge af allmänna medel godtgöras enligt räkning, som af Chefen för Kongl. Sjöförvarsdepartementet godkändes; så har jag härmed velat anmoda Eder att draga försorg derom, att sådana ritningar och kostnadsförslag blifva, så fort lämpligen ske kan, uppgjorda och

senast före den 15 nästkommande September till Kongl. Maj:t ingifna.

Stockholm den 23 Juli 1880.

C. v. OTTER.

C. Nordenfalk.

Till Kongl. Maj:t.

Under återopande af närlagde embetsbref från Chefen för Kongl. Sjöförvarsdepartementet, får jag, sedan ritningar och kostnadsberäkningar m. m. blifvit utarbetade af ingenjören och riddaren J. G. Braune till en af mig, i min till komitébetänkandet af den 28 Juni innevarande år fogade reservation i fråga satt mindre pansarbåtstyp, afsedd att en gång kunna användas som slagfartyg i sjöförsvarets 2:a linie, med öfverlemnande af dessa ritningar och närlagde tvenne bilagor, i underdånighet anföra följande:

Då, såsom af min reservation framgår, skälet hvarför jag ansett att en mindre pansarbåtstyp, särskildt afsedd för hamn- och skärgårdsförvar, borde upptagas bland de af komiterade föreslagna fartygstyperna, varit det, att lemna de kraftigare pansarbåtar af typen A jemte de snabbgående, med pansarbrytande artilleri armerade, obepansrade fartygen fria händer att, lösta från åliggandet att tjenstgöra som hamnförvarsfartyg, med desto större kraft uppträda emot fiendens örlogs- och transportflotta utanför våra skärgårdar och hamninlopp, höll jag före, att, om sådana mindre pansarbåtar kunde anskaffas för en måttlig kostnad, exempelvis för en tredjedel af den summa pansarbåten A kostade, en sådan anskaffning både ur militära och ekonomiska skäl kunde rättfärdigas.

Då emellertid, enligt den här bifogade utredningen, den mindre pansarbåtstyp, jag tänkt mig, skulle kosta ända till 1,497,536 kronor, kan det icke ett ögonblick falla mig in att förorda en så kostbar typ, som, med inskränktare operationsområde, blir relativt dyrare, än den vida kraftigare typen A.

Huruvida det af mig i fråga satta önskningsmålet på annat sätt kan vinnas, tillkommer icke mig att nu uttala en mening om. Men att den utredning, som nu egt rum, icke varit utan gagn vågar jag hoppas, enär genom densamma pansarbåten A:s företräden säkerligen ännu klarare komma att framträda.

Stockholm den 30 November 1880.

Underdånigst

C. G. LINDMARK.

Komm.-kapten 1 kl.

Kommendörkaptenen och Riddaren m. m. Herr

C. G. Lindmark.

Sedan jag nu avslutat alla beräkningar öfver det förslag till pansarfartyg, som jag af herr kommendörkaptenen erhöi i uppdrag att uppgöra, får jag härmed meddela resultatet af detta arbete genom att bifoga uppgifter, dels öfver fartygets vikt och kostnad och dels öfver detsammans dimensioner och öfriga konstruktionselementer m. m., hvarjemte jag dessförinnan här får lemna någon redogörelse för den plan till ett dylikt fartyg, som först utarbetades, och hvaröfver ritningar blefvo af mig öfverlemnade den 1 dennes.

Då det mål, hvilket jag vid denna fartygskonstruktion hade att eftersträfvat, var att åstadkomma ett fartyg, som i förhållande till sin bestyckning och bepansring, borde blifva billigare, än den uti fartygs-

cert-komiténs underdåniga betänkande föreslagna pansarbåten A, var det nödvändigt, att jag försökte gifva det ifrågasatta fartyget så små dimensioner som möjligt. Jag bestämde mig därför ursprungligen för en längd öfverallt af 172 fot, en största bredd af 38 fot samt ett djupgående i öfverensstämmelse med föreskriften i det mig lemnade programmet eller af 12 fot; och för att få en lämplig bottenform med måttligt stor fyllighetsgrad togs deplacementet endast 44,378 kubikfot eller 1151 tons. Af de redan aflemnade ritningarna, som jag, utgående från nyssnämnde dimensionsbestämmer och med iakttagande af programmets föreskrifter, uppgjorde, synes nog, att det mycket väl lät sig göra, att i ett fartyg af uppgifne dimensioner och form anordna en inredning af sådan beskaffenhet, att den torde kunna motsvara alla billiga anspråk på ändamålsenlighet och bekvämlighet. Men resultatet af de efter dessa ritningar utförda viktberäkningarna utföll deremot ej så fördelaktigt. Det visade sig nämligen, att den beräknade vigten betydligt öfversteg vigten af det antagna deplacementet, hvaraf blef en ovilkorlig följd, att fartygets dimensioner måste ökas.

Innan jag öfvergick till denna ändring och de förnyade beräkningar, som deraf blefvo en följd, sökte jag först att vinna någon lindring i den förestående dimensions- och viktillökningen genom att reducera de hittills gällande materialdimensionerna öfverallt, der jag kunde våga att vidtaga en sådan reduktion. Vinsten, som derigenom uppkom, blef dock obetydlig; den inskränkte sig till 568,5 centner.

Derefter uppgjorde jag nya viktberäkningar och bestämde på grund deraf fartygets dimensioner m. m. Resultatet af dessa slutliga beräkningar föreligga i de här bifogade bilagorna *N° 2* och *N° 3* (bilagan *N° 1* utgöres af det program, som tjeant till efterrättelse

vid uppgörandet af detta förslag), af hvilka bilagan *Nr* 2 angifver både vikt och kostnad, så väl för fartyget i sin helhet, som för hvar och en af de olika materialklasserna särskildt, samt bilagan *Nr* 3 fartygets dimensioner och öfriga konstruktionselementer, hvarjämte denna bilaga äfven innehåller en kort beskrifning öfver fartygets byggnadssätt m. m.

Ty värre hafva de sålunda erhållna resultaten i galunda utfallit till förmån för det uppgjorda förslaget. Fartygets dimensioner hafva stigit till 202 fots längd öfverallt, 42 fots största bredd och 12 fots djupgående, och displacementet har stigit till 62,839 kubikfot eller 1630 tons. Kostnaden för detta fartyg, utan bestyckning, utredning, o. m. d., har på samma gång uppnått en storlek af icke mindre än 1,479,536 kronor; och det oaktadt har jag vid kostnadsberäkningens utförande icke tillämpat andra än vanliga och måttligt stora enhetspriser (så mycket möjligt varit, har jag begagnat samma enhetspriser som dem, hvilka tillämpats vid uppgörandet af kostnadsförslaget till pansarbåten A). Priset pr ton af displacement är visserligen detsamma både för det förslag jag nu uppgjort, och för pansarbåten A, eller omkring 900 kronor pr ton; men om man ställer jämförelsen mellan kostnadsbeloppen i samband med en jämförelse mellan fartygens bestyckning, bepansring och hastighet, blir förhållandet för det här framlagda pansarbåtsförslaget rätt ofördelaktigt, jämfördt med det för pansarbåten A. Det har emellertid ej varit mig möjligt att komma till något annat resultat. Måhända skulle jag genom användandet af annat byggnadssätt af fartygsskrovet, än det jag hittills påräknat, kunnat i någon ringa mån nedsätta skrofvets vikt; men jag är fullt förvissad om, att en på sådant sätt erhållen besparing i vikt skulle haft ett högst obetydligt inflytande på det redan funna och här uppgifna kostnadsbeloppet.

Önskligt, och äfven riktigast, hade det varit, om, då jag nu öfverlemnar kostnadsberäkning, dimensionsförteckning och beskrifning till det ifrågasatta pansarfartyget, jag äfven hade kunnat öfverlemnna ritningar tillhörande, och i alla afseenden öfverensstämmande med, *detta* senare förslag, i st. f. de ritningar, hvilka jag lemnade den 1:a dennes, och hvilka utgjorde ett preliminärt förslag till detta fartyg under förutsättning af mindre hufvuddimensioner af detsamma. Men tiden har ej medgifvit uppgörandet af nya ritningar och dessutom hade ett sådant omarbetande af ritningarne för närvarande varit väl obehäftigt. Jag har nämligen tänkt mig, att inredning och alla anordningar för öfrigt å det nu föreslagna större fartyget skulle vara i öfverensstämmelse med hvad i dessa hänseenden finnes angifvet å de redan lemnade ritningarne; och det är tydligt, att om en ändamålsenlig inredning kunnat åstadkommas i ett fartyg med de ursprungliga dimensionerna, bör det ock utan svårighet kunna låta sig göra att uti ett fartyg af ännu större dimensioner anordna en lika ändamålsenlig eller till och med ändamålsenligare inredning. Den längdtillökning, som det visat sig nödvändigt att gifva det ursprungligen uppgjorda fartyget, har jag tänkt mig fördelad på det sätt, att 4 fot tilläggas i maskinrummet, 8 å 10 fot i panorummet samt resten i rummen under tornet, hvarigenom mera utrymme här kunde erhållas, samt på samma gång en lämpligare och bekvämare langning af ammunition o. m. d. kunde åvägbringas.

Programmet föreskrifver bland annat, att kanonen skulle förses med en på densamma fastsatt lutande pansarskärm, afsedd att afleda träffande pansarprojektiler. Under här föreliggande omständigheter har jag ej kunnat lösa denna uppgift på något sätt, som enligt mitt förmenande skulle kunnat tillerkännas något prak-

tiskt värde. Men för att i någon mån godtgöra den uppståndna bristen i önskad skydd, har jag tänkt mig, samt uti vigt- och kostnadsberäkningarna äfven antagit, att det rörliga tornet skulle vara helt fram till, och på fronten icke hafva någon annan öppning än en kanonport, till dimensionerna afpassad efter kanonmynningens storlek och kanonens elevering.

En ändring och förbättring, som jag, i händelse nya ritningar skulle uppgjorts, hade ämnat vidtaga, anser jag mig här böra omnämna. På de aflemnade ritningarna har pansardäckets bordvartskant, vid midten af fartygets längd, ett djup under vattenlinien, som till och med öfverstiger det i programmet bestämda med ett par tum; men för att i rummen längst för och akter-ut bereda tillräckligt utrymme för rorpinnarnes vandring, har pansardäckets bordvartskant i dessa rum måst komma betydligt högre upp under vattenlinien, hvilket förhållande, med afseende på det skottskydd, som pansardäcket är afsedt att lemna, icke är fördelaktigt. Fördenskull borde pansardäckets bordvartskant sänkas både för- och akter-ut, äfven om denna fördel ej skulle kunna vinnas med mindre än att rorens höjd något minskades. Dessutom kunde det vara obehöfligt, att pansardäckets bordvartskant utgjorde en från midskepps ända ut till fartygets ändar i jern tur fortlöpande kroklinie, utan kunde ifrågavarande däckslinie mycket väl löpa parallelt med vattenlinien utefter hela längden emellan de båda yttersta tvärskeppsskotten.

Stockholm den 29 November 1880.

J. G. BRAUNE.

Bilaga № 1.

Program för utarbetande af förslag till en sådan pansrad kanonbåt, som angifves i den af kommandör-kaptenen och riddaren m. m. C. G. Lindmark till underdåniga betänkandet af den 28 Juni 1880 fogade reservation.

Bestyckning: En bakladdningskanon i verkan motsvarande en Armstrongs 25 tons (10-inches), kammarvid, refflad bakladdningskanon.

2 st. 1-tums kulsprutor.

1 st. mindre kulspruta.

Ammunition: Minst 75 skott till kanonen.

2000 skarpa skott till hvardera af 1-tums kulsprutorna.

3000 skott till den mindre d:o.

Pansar: Pansarbåten förses med fast tornkrans om 12 inches tjocklek på eldfronten och 4 inches tjocklek på sidorna med backning och "innerskin". Kanonen står på vändskifva, som kan röras såväl med ånga som med handkraft. Kanonen skjuter öfver bank och förses med en på kanonen fastsatt, lutande pansarskärm, afsedd att afleda träffande pansarprojektiler.

För att skydda kanonen mot fältartilleri- och handgevärseld från sidorna och akterifrån, skall kanonen förses med en, på vändskifvan stäld, kupol af jern af minst 3½ inches tjocklek, som fram till är afskuren längs en mot kanonens kärnlinie vinkelrät chorda för 90° vinkel. Kupolens takplåt blir 1 inch. Pansarbåtens vitala delar skola skyddas af ett citadellpansar af 4 inches tjocklek, som sträcker sig 2 fot under vattenlinien.

Pansarbåtens båda ändar erhålla icke något vertikalt pansar, men förses i stället med under vattenlinien beläget horisontalt pansardäck af 1½ inches tjocklek.

Mellan detta och öfra plåtdäcket fylles det i celler indelade rummet med kork.

Öfre plåtdäcket af $\frac{1}{2}$ inch tjocklek.

Fartyget erhåller icke dubbel botten; men undervattensroppen bör indelas i så många vattentäta celler, som låter sig förena med fordringar på en någorlunda beqväm inredning.

Fart: Maskinkraften bör beräknas för en fart af 9 knop, med fulla förråd.

Kolförrådet beräknas för en väglängd af 500 nautiska mil med full maskin.

Vatten: för 10 dagar.

Proviand: för 6 veckor.

Styrledningarne, skyddade under vattnet, der fartyget är obepansradt, gå upp vid tornkransens akterkant, der ratten får sin plats. Kan ångstyrapparat åvägabringas vore sådant önskligt.

Vattendestilleringsapparat: En mindre sådan bör beräknas, om utrymmet sådant medgifver.

Besättning: Chef, 2 officerare, 6 underofficerare och cirka 45 man.

Sjöduglighet: Båten bör vara sjöduglig nog för att i måttligt väder kunna förflytta sig längs Sveriges kuster.

Båtar: 2 låringsbåtar, deraf en försedd med ångkraft, samt en joll.

Djupgående: högst 12 fot.

Fartyget förses med 2 propellrar och förroder.

Reservation.

Ehuru jag delar komiténs öfvertygelse om den föreslagna större pansarbåtens lämplighet för främjandet af de uti kongl. brefvet den 26 September 1879 angifna ändamålen:

“att försvåra om inte förhindra landsättandet af fiendtliga härmassor å rikets kuster“, och

“att, om en fiende skulle lyckats landstiga, oroa och försvåra hans kommunikation med eget land“;

så kan jag icke förena mig med majoritetens inom komitén åsigt om denna pansarbåts förmåga att på ett tillfredsställande sätt äfven kunna främja, uti nämnda nådiga bref angifna ändamål:

“att utestänga fiendtliga flottor från rikets viktigaste hamnar“.

Skola dessa olika uppgifter kunna utföras på ett kraftigt och verksamt sätt, fordra de, efter hvad jag tror, så skiljaktiga betingelser, att de svårligen kunna förenas på samma fartygstyp, utan att någon af dem, i mer eller mindre mån, måste blifva tillbakasatt. För att kunna utföra de förstnämnda uppgifterna, äro framför allt kraftig bestyckning och stor fart samt bepansring af fartygets vitala delar, nödvändiga fordringar, om grundad förhoppning skall finnas, att fartyget eger förmåga att uträtta något mot en antagligen öfverlägsen fiende. Men dessa fordringar kunna ej tillgodoses, utan att fartyget erhåller jemförelsevis stora dimensioner. Som stridsfältet vid dessa uppgifters fullgörande, i de flesta fall blifver öppna sjön, utgör derstädes fartygets storlek icke något hinder för dess verksamhet. Detsamma blifver icke förhållandet, om det skall utföra äfven den sista af de förutnämnda uppgifterna. Stridsplatsen vid de flesta af rikets viktigaste hamnar, med undantag af de sydligaste, utgöres i all-

mänhet af trångå farleder, gående genom vidsträckta och grunduppfyllda skärgårdar, der ett stort fartyg, synnerligast under strid, måste röra sig med den största försigtighet, och der detsamma, mången gång, till följd af sin längd och sitt djupgående, kan blifva förhindradt, att begagna sig af de fördelar, som terrängen erbjuder för ett kraftigt försvar, som ock, att värja sig för den derstädes farligaste motståndaren: fiendens minbåtar.

Visserligen äro de flesta farleder, som från sjön leda till rikets hamnar, tillräckligt djupa för äfven ganska stora fartyg, men deremot äro de flestades längs åt kusten följande inomskärlederna, med undantag af dem, som finnas i Stockholms skärgård, så trånga och grunda, att endast mindre djupgående fartyg derstädes kunna tryggt framgå. Och då vägen öfver öppna sjön till den eller de hamnar, som af fienden tilläfventyrs komma att anfallas, sannolikt inom kort tid blifver stängd för våra mot fiendens jemförelsevis få fartyg, måste det vara af stor vikt, att dessa ega dimensioner, som möjliggöra begagnandet af dylika, när de finnas, säkerligen för fiendens fartyg icke lätt tillgängliga farleder. Förmågan att kunna skada och försvåra hans operationer mot våra hamnar, blifver härigenom i vidsträckt mån ökad. Det kan icke bestridas, att den föreslagna pansarbåten A, hvars längd är 232 fot, bredd 50 fot och djupgående 16 fot, endast i mycket inskränkt mån kan begagna omtalade inomskärleder. Och häraf följer att huru kraftigt och stridsdugligt fartyget än må vara för främjandet af de förstnämnda ändamålen, dess förmåga att utföra den uppgift, hvar till det säkerligen, förr eller senare, blifver ytterst hänvisadt, nemligen hamn- och skärgårdsförsvaret, är genom dess storlek i hög grad hämmad.

Visar det sig vara omöjligt att konstruera en sjö-duglig pansarbåt, af för hamnförsvaret lämplig storlek, och som för en kraftig kanon inom ett med starkt frontpansar skyddadt fast torn, så böra obepansrade kanonbåtar icke vara för oss oanvändbarare, än de anses vara det för andra länder, der sådana båtar till ett icke så ringa antal, hafva blifvit byggda för kust- och hamnförsvaret. Den jemförelsevis billiga anskaffningskostnaden medgifver byggandet af dylika till större antal, än hvad som kan ske, om de skola vara bepansrade, och det större antal kanoner, som härigenom kan föras i striden, torde i icke så ringa grad kunna motväga bristen på skydd, så mycket mer, som pansaret, genom artilleriets storartade utveckling under de sednaste åren, numera knappast lemnar verkligt skydd mot annat än lättare pjäser.

På grund af ofvan anförda reserverar jag mig mot komiténs beslut, att föreslå pansarbåten A såsom lämplig äfven för hamnförsvaret.

Stockholm den 28 Juni 1880.

F. Facks.

Reservation.

Ehuru i princip instämmande i den af komiten uttalade åsigt, "att det icke minst från sparsamhetens synpunkt vore ändamålsenligt att begränsa antalet af de olika fartygscerterna till det minsta som skäligen kan stå tillsammans med beskaffenheten af de värf, hvilka det nödvändigt måste åligga vårt sjöförsvaret att utföra", kan jag dock icke i allo gilla komiténs tillämpning af denna åsigt, i det den ansett, att af ekonomiska skäl, den så viktiga rekognosceringstjensten

äfvén skulle bestridas af den för kust- och hamnförsvaret föreslagna pansarbåten A, utan har jag ansett, att vid bestämmandet af de för vårt sjöförsvår lämpligaste fartygstyper, goda skäl finnas för upptagande bland dessa af en särskild cert, opansrade, mycket snabbgående, med lätt artilleri bestyckade, rekognosceringsfartyg.

Vid ett krigstillfälle — och det är naturligtvis för ett sådant, som ifrågavarande typer skola vara afsedda — måste det för vårt land vara af stor vikt att erhålla så snabba och tillförlitliga underrättelser som möjligt om den fiendtliga flottans rörelser. Hufvudvilkoret för att detta skall kunna utföras är, att de fartyg, som utskickas på rekognoscering, hafva öfverlägsen fart eller åtminstone en fart, fullt jemngod med den, som fiendens kryssare besitta. Hafva de ej detta, blir följden, såvida de ej äro jemngoda eller öfverlägsna i artilleristyrka, att de blifva upphunna och tagna, innan de hunnit utföra det med rekognosceringen afsedda ändamål.

Då det naturligtvis icke kan vara annat än fördelaktigt, att det fartyg, som utför rekognoscörens roll, har nödig artilleristisk kraft att afvisa fiendtliga kryssare, som utan tvifvel vid ett inbrytande krig skulle komma att svärma utanför våra kuster, finner komitén i denna omständighet ett skäl, utom de ekonomiska, att låta pansarbåten A jemväl utföra den viktiga rekognosceringstjensten.

Om jag kunde tänka mig möjligheten af att Sverige skulle kunna mäktat åstadkomma ett så stort antal af dessa våra kraftigaste och på samma gång dyrbaraste fartyg, att de skulle kunna uppfylla den dubbla rollen af att utgöra kust- och hamnförsvår, sålunda i samlad styrka uppträda, och jemväl att utföra en effektiv rekognoscering till sjös, hvarmed jag icke menar

en tillfälligtvis, till någon viss punkt utsänd rekognoscör, utan en afdelning, hvars färre eller flere fartyg sinsemellan hafva förbindelse med hvarandra, och sålunda kunna öfvervaka en större terräng eller en viss del af vår utsträckta kust, der man befarar en landstigning eller väntar ett anfall, skulle jag äfvén biträda denna åsigt, men då jag ej kan anse det vara ur militärisk synpunkt välbetänkt, att för ett dylikt ändamål, såsom en rekognoscering, splittra sin hufvudstyrka eller just den, som skall vara beredd att samlad möta fienden vid hans tillämnade landstigning, eller dessförinnan, om han anfaller oss, hvarvid torde inträffa, att, genom en dylik splittring af stridskrafterna, man riskerar att förlora den kraft vid försvaret af någon gifven punkt, dit fienden riktar sitt anfall, kan jag, af rent militära skäl, icke biträda denna komiténs åsigt.

Men jag anser den äfvén af ekonomiska skäl icke vara välgrundad, ehuru komitén åberopar just detta skäl vid föresläendet af denna typ för den så maktpåliggande rekognosceringstjensten. Endast i det fall, att pansarbåten A kan framdrivas med tillräckligt stor hastighet, och att dess anskaffningskostnad icke öfverstiger den för ett opansradt, med lätt artilleri bestyckadt, rekognosceringsfartyg, kan komiténs förslag, att äfvén för rekognoscering använda pansarbåten A, vara *ur ekonomisk synpunkt* riktigt, om derjemte tages i betraktande, att det blir dyrbarare att hålla ett fartyg, såsom pansarbåten A, om cirka 2500 tons dräktighet under gång på rekognoscering, än ett mindre obepansradt fartyg om cirka 1000 tons eller derunder, inom hvilket tontal, enligt min åsigt, ett fullt effektivt, opansradt rekognosceringsfartyg torde kunna erhållas. Då vidare fartyg, skyddade af svårare pansar, icke utan stora dimensioner och dermed följande mindre lätthandterlighet kunna uppbringas till så stor

hastighet, som obepansrade, lätt byggda fartyg, kan den större hastighet, hvartill det är möjligt att konstruera det obepansrade fartyget, utgöra ett värn, i händelse det skulle blifva anfallet af pansarfartyg. Här af följer, att det icke är nödigt att rekognosceringsfartyget är bestyckadt med pansarbrytande artilleri, men då det kan inträffa, att ett sådant fartyg kan råka i strid med ett annat, lika beskaffadt, och lika snabbgående, fartyg, så kan i sådant fall hastigheten icke sägas vara dess skydd, utan bör det för sådan händelse vara bestyckadt med lättare artilleri, hvilket är tillräckligt förstörande mot opansrade fartyg.

Om jag sålunda lyckats visa behovet, enligt min åsigt, af en särskild typ rekognosceringsfartyg, annan än den af komitén föreslagna pansarbåten A, återstår att redogöra för huru en sådan fartygstyp kan vara beskaffad.

Flottan eger i de senast byggda kanonbåtarna af Blendåtypen en cert, som skulle väl lämpa sig för det värf här afses, derest de

1:o hade kraftigare maskiner, så att cirka 15 knop kunde erhållas, och

2:o icke vore öfverbyggda, utan hade ett öppet däck, på hvilket ett antal 6—8 lättare pjaser (10—12 centimeters), utom kulsprutor, kunde uppställas, i stället för den grofve 27 c.m. pansarbrytande kanon, som der är monterad, och hvilken, till följd af sin betydligt långsammare eld, utan tvifvel snart skulle komma till korta, om den råkade i strid med ett snabbare, med flera lättare kanoner bevärdt, fartyg.

Med denna kanonbåts linier i öfrigt som förebild, torde det ej vara omöjligt att kunna åstadkomma ett rekognosceringsfartyg, som med stor fart förenade lämplig artilleristyrka af lättare kanoner, jemngoda med dem, hvarmed fiendens kryssare sannolikt äro be-

styckade, och som sålunda derjemte kunna fylla en nu befintlig brist af lätt artilleri inom flottan under en tid, då man i alla mariner just nu lägger an på att med talrikt lättare artilleri bestycka både pansrade och opansrade fartyg för att förstöra de senare. Enär kanonbåtar af den förbättrade Blendåtypen senast vid Bergsund blifvit byggda till ett pris af 350,000 kronor, torde det icke anses öfverdrifvet att icke beräkna kostnaden, för ett sådant rekognosceringsfartyg, som ofvan omnämnts, till högre belopp än omkring dubbla denna summa eller 7 å 800,000 kronor.

Men äfven andra viktiga uppdrag under kriget kunde utföras af dylika snabbgående fartyg, hvARBland må nämnas: oroande af fiendens transporter, uppehållande af egna kommunikationer, brytande af blokad m. m.

Både nordamerikanska kriget och nu senast det emellan Chile och Peru bära nogsamt vittnesbörd, hvad ett snabbgående, opansradt fartyg (t. ex. "Union") kunnat uträtta i en tilltagsen befälhafvares hand.

Jag har ingalunda förbisett, att komitén "för rekognosceringen inom skärgården och i närmaste hafsbandet" säger, att minbåten B kan med fördel användas, utan instämmer i denna åsigt till fullo, men rekognosceringen ute i öppna sjön måste utföras af andra fartyg och, enligt mitt förmenande, lämpar sig dertill ej den tredje kategorien af rekognosceringsfartyg, som komitén föreslår, nemligen ångbåtar tillhörande handelsflottan, och detta därför, att de sakna hufvudgenskaperna för en rekognoscör, *stor fart* och *nödig artilleristyrka*. Ingen ångare i svenska handelsflottan lærer kunna påräknas göra större fart än 12 knop, och något artilleri, ens nämnvärdt och i någon mån motsvarande det, en fiendtlig kryssare har att framvisa, lærer ej der ombord kunna installeras. Jag

fruktar, att resultatet af dylika rekognoscörer sannolikt blefve stora uppoffringar utan motsvarande fördel.

Slutligen kan jag ej underlåta att erinra om, att vårt grannland, Danmark, i sin nya, nu antagna, sjöförsvarsplan upptagit en cert *snabbgående, opansrade fartyg* med en så stark armering, som kan uppnås i förening med den starka farten, tjenliga som *rekognoscerings- och avisofartyg*”, och förhållandena torde ej vara mera olika för oss än för Danmark i detta afseende, i annan mån, än att vi hafva en långt vidsträcktare kust att bevaka.

Stockholm den 28 Juni 1880.

G. E. Ulf.

-
- I detta häfte följa nedannämnde bilagor:
- Bil. I. Utkast till bepansrad kanonbåt af J. G. Braune, bifogad komm.-kapten Lindmarks reservation.
 - Bil. III. Inredningsritning till minbåten B.
 - Bil. V. Utkast till bepansrad kanonbåt D.
 - Bil. VI. Skizz, utvisande åtskilliga nyare pansarfartyg i skalan $\frac{1}{1000}$ -del af rätta storleken.
 - Bil. VIII. Tabell öfver olika länders pansarbrytande sjökanoner och dessas genomträngningsförmåga.
 - Bil. IX. Tabell öfver kanoners approximativa genomträngningsförmåga mot obackad plåt af smidt jern på olika afstånd och med olika anslagsvinklar samt
 - Bil. X. Tabell öfver riksstaterna och anslagen, såväl ordinarie som extra, under nuvarande femte hufvudtiteln från och med år 1835 till och med år 1880.
-

